

Magyar Helsinki Bizottság

A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG VÉLEMÉNYE AZ ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY TERVEZETÉRŐL

2016. június 20.

*A Magyar Helsinki Bizottság véleménye az új büntetőeljárás törvény tervezetéről az alábbiakban témakörök szerinti bontásban jelenik meg.
A tervezetre a szövegéhez csatolt indokolással egyezően „Javaslatként” hivatkozunk.*

Tartalom:

I. A VÉDŐ ÉS AZ ÜGYVÉDI SEGÍTSÉG IGÉNYBEVÉTELÉHEZ VALÓ JOG.....	2
II. KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ SZEMÉLYEK.....	7
III. A TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOG	11
IV. TELEKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK HASZNÁLATA.....	18
V. A KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK.....	19
VI. HANGFELVÉTEL VAGY AUDIOVIZUÁLIS FELVÉTEL KÉSZÍTÉSE AZ ELJÁRÁSI CSELEKMÉNYEKRŐL.....	27
VII. A BÍRÓSÁGI TITKÁR ELJÁRÁSA	28
VIII. A FIATALKORÚ ELLENI BÜNTETŐELJÁRÁS.....	29
IX. ELJÁRÁS HATÁRZÁRRAL KAPCSOLATOS BŰNCSELEKMÉNY ESETÉN.....	30
X. AZ ALAPTALANUL ALKALMAZOTT SZABADSÁGKORLÁTOZÁSÉRT JÁRÓ KÁRTALANÍTÁS	31
XI. AZ ELJÁRÁS ELHÚZÓDÁSÁVAL KAPCSOLATOS JOGINTÉZMÉNYEK	32

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

I. A VÉDŐ ÉS AZ ÜGYVÉDI SEGÍTSÉG IGÉNYBEVÉTELÉHEZ VALÓ JOG

1. A védők kirendelése és a kötelező védelem

Vonatkozó rendelkezések: VIII. fejezet

1.1. A védők kirendelése

A Magyar Helsinki Bizottság üdvözli és a Javaslat kiemelkedően fontos pozitív újításának tartja, hogy a Javaslat 45. § (1) bekezdése értelmében a védő kirendeléséről ugyan a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság határoz, de – a Magyar Helsinki Bizottság régóta képviselt álláspontjával összhangban – a védőt kiválasztó személy elkülönül a hatóságtól, amely az eljárást folytatja, és a **„kirendelés alapján a védőként eljáró ügyvéd kijelölése a Magyar Ügyvédi Kamara feladata”**. Ugyanakkor azt javasoljuk, hogy a „Magyar Ügyvédi Kamara” helyett **az „ügyvédi kamara” kifejezés szerepeljen a törvény szövegében**, hiszen a védőként eljáró ügyvédek kijelölését praktikusán a területi ügyvédi kamarák fogják végezni.

Alapjaiban véve egyetértünk az Indokolás azon megállapításával is, hogy „a kirendelt védő személyének kijelölésével kapcsolatos eljárás kialakítása nem a Javaslat feladata, azonban a büntetőeljárás rendszere alapján annak kialakítására oly módon kerülhet csak sor, hogy az egy lényegében automatikus, bármikor hozzáférhető – rendszerben biztosítsa az eljárási cselekmények időszerű, akadálytalan lefolytatását”.¹ Ugyanakkor azt javasoljuk, hogy a rendszer kialakítása során követendő alapelveket törvényi szinten határozzák meg, és az új Be. vagy pl. az ügyvédekről szóló törvény mondja ki például azt, hogy **az ügyvédi kamarának a hatékony védelemhez való jog érvényesülését szem előtt tartva kell az eljáró ügyvédet kijelölnie**. Bár nem a büntetőeljárás törvény szabályozási körébe tartozik, de itt utalnánk arra az előzetes munkaanyagokkal kapcsolatban is megfogalmazott álláspontunkra, hogy az eljáró hatóságtól elkülönülő kijelöléshez is javasolt olyan további garanciákat kapcsolni, mint pl. az arányos kirendelési-kijelölési gyakorlatot biztosító, véletlenszerű, de súlyozott, és esetleg a védők büntetőeljárásokban való jártasságát, a kirendelés napszakával kapcsolatban megadott preferenciáit, stb. figyelembe vevő rendszer.² Ezeket a szempontokat javasoljuk figyelembe venni a kirendelési rendszer jövőbeli kialakítása során.

A Javaslat 47. §-a részletesen szabályozza a helyettes védő kirendelésének szabályait, amelyre abban az esetben kerül vagy kerülhet sor bizonyos további feltételek mellett, ha – akár a meghatalmazott, akár a kirendelt – védő a szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg az eljárási cselekményen. A Javaslat 47. § (4) bekezdése szerint a helyettes védő kirendelésére a védő kirendelésére vonatkozó szabályokat azzal kell alkalmazni, hogy „az eljáró védőt a kirendelő bíróság, ügyészség, vagy nyomozó hatóság jelöli ki”, vagyis ezekben az esetekben – az Indokolás szerint a „helyettesítés halasztást nem tűrő jellege”³ miatt – visszakérül a kijelölés joga az eljáró hatósághoz. A Magyar Helsinki Bizottság ezt a megoldást megfelelőnek ítéli.

1.2. A kötelező védelem esetei

Üdvözlendő, hogy a Javaslat a kötelező védelem eseteit két esetben is kiterjesztette. Egyrészt a Javaslat 43. § b) pontja szerint nem csak akkor kötelező a védelem, ha a terheltet fogva tartják, hanem akkor is ha „más személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedés hatálya alatt áll”; a 43. § e) pontja

¹ Indokolás, 326–327. o.

² Lásd ehhez a Magyar Helsinki Bizottság kutatási tapasztalatait: Kádár András Kristóf – Novoszádek Nóra – Selei Adrienn: *Ki rendelt itt védőt? – Egy alternatív védőkirendelési modell tesztelésének tapasztalatai*, Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2012. Elérhető: http://helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_Ki_rendelt_itt_vedot_2012.pdf.

³ A Javaslat szövegéhez csatolt indokolás (a továbbiakban: Indokolás), 327. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

szerint pedig akkor is kötelező a büntetőeljárásban a védő részvétele, ha azt „a bíróság, ügyészség, nyomozó hatóság egyéb okból szükségesnek tartja”.

1.3. A kirendelés időpontja

Álláspontunk szerint szintén pozitív változás, hogy a Javaslat 45. § (2) bekezdése kimondja a következőket: „Ha a védő részvétele a büntetőeljárásban kötelező és a terheltnek nincs védője, a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a terhelt elfogása, előállítás vagy őrizetbe vétele esetén haladéktalanul, a terhelt idézésével, vagy értesítésével, továbbá a megalapozottan gyanúsítható személy gyanúsított kihallgatásra történő idézésével egyidejűleg védőt rendel ki.” Ezzel ugyanis „megszűnik az a hatályos rendszer alapján fennálló átmeneti időszak, amely során a törvény kötelező előírása okán a védelem kötelező, ugyanakkor a terhelt mégsem rendelkezik védővel”.⁴

1.4. A kirendelt védők díjazása

A Javaslat 860. § (2) bekezdés 10. és 11. pontjai szerint miniszteri rendeletben fogják megállapítani a büntetőeljárás során a pártfogó ügyvéd és a kirendelt védő költségét és díját (vagyis ezek a továbbiakban nem a költségvetési törvényben szerepelnek majd), valamint a terhelt és a védő készkiadásának és a védő díja állam általi megtérítésének szabályait. Ezzel kapcsolatban fontosnak tartjuk megismételni az előkészítő munkaanyagokkal kapcsolatban megfogalmazott azon álláspontunkat,⁵ hogy **szükség van a kirendelt védők díjazása módjának felülvizsgálatára**. A kirendelt védői munka elismertségének – és hatékonyságának – növelése érdekében szükséges lenne ugyanis például a nem fogvatartott terhelttel való konzultáció, az egy településen belül utazással töltött idő, valamint a büntetőügy iratainak tanulmányozásán túli felkészüléssel (pl. beadványkészítéssel) töltött idő díjazása is. (Az egy településen belül utazással töltött idő vonatkozásában kézenfekvő példa, hogy Budapest belvárosának egyes kerületeiből eljutni a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet III. számú objektumába, majd visszatérni adott esetben négyórás elfoglaltságot is jelenthet.)

2. Védői részvétel és jelenlét, a védő idézése és értesítése

Vonatkozó rendelkezések: 109. §, 378–380. §, 427. §, 467. §

2.1. Védői részvétel és (kötelező) védői jelenlét a nyomozati szakban

Álláspontunk szerint pozitív változás, hogy a Javaslat a 379. § (1)–(2) bekezdésben szakít „a hatályos törvény azon lehetőségével, hogy ha a terhelt védőt kívánt meghatalmazni, akkor arra kötelező védelem esetén három nap haladékot kapott”, ami „érdemben azt eredményezte, hogy az eljáró hatóságok még kötelező védelem esetén is úgy fogantatosíthattak eljárási cselekményeket, hogy a terheltnek ténylegesen nem volt védője”.⁶

Szintén **üdvözlendő és kiemelten fontos változás, hogy a Javaslat arra törekszik, hogy a biztosított legyen védő jelenléte a terhelt kihallgatásán.** Ennek érdekében a védőt a gyanúsított kihallgatására a 379. § (3) bekezdése szerint idézik, a gyanúsított kihallgatást pedig az idézés kibocsátását követően a védő megérkezéséig, de legalább két órára elhalasztják. Ha a megállapított határidőn belül a védő nem jelenik meg, illetve a gyanúsított a védővel való egyeztetés alapján a kihallgatás megkezdéséhez hozzájárul, a nyomozó

⁴ Indokolás, 327. o.

⁵ A Magyar Helsinki Bizottság megjegyzései az új büntetőeljárás törvény kodifikációjának egyes előkészítő munkaanyagaihoz, 2015. december 22., http://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_velemenye_Be_kodifikacio_234_munkaanyag.pdf

⁶ Indokolás, 391. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

hatóság, illetve az ügyészség a gyanúsított kihallgatást megkezdi. A Magyar Helsinki Bizottság ezzel az új koncepcióval alapjaiban egyetért, azonban az alábbi változtatásokat látja szükségesnek.

- Álláspontunk szerint **indokolt lenne 2 óránál hosszabb, legalább 4 óras minimális határidőt szabni a gyanúsított kihallgatás elhalasztására**, hogy a védőnek az idézés kézhezvétele után reális lehetősége legyen a kihallgatáson való megjelenésre és az arra való felkészülésre is, elősegítve így a terhelt hatékony védelemhez való jogának érvényesülését.
- Meglátásunk szerint **egyértelművé kellene tenni továbbá, hogy a 2 –** illetve a javaslatunk elfogadása esetén **4 – óras időtartam csak az első gyanúsított kihallgatásra vonatkozik**, a folytatólagos gyanúsított kihallgatásra pedig a Javaslat 109. §-ában meghatározott általános idézési határidők vonatkoznak. [Azt, hogy a Javaslat meg kívánja különböztetni egymástól az első és a folytatólagos gyanúsított kihallgatást, az is alátámasztja, hogy a 109. § (6) bekezdése külön rendelkezik „az őrizetbe vett terhelt első gyanúsított kihallgatása esetén” a védő idézésének kibocsátásáról – ezzel kapcsolatos véleményünket lásd lejjebb. Szintén alátámasztja a különbségtétel szándékát, hogy a gyanúsított kihallgatásról szóló 379. § a felderítéssel kapcsolatos fejezetben kapott helyet, és az Indokolás szerint a nyomozás két szakasza, a felderítés és a vizsgálat „közötti cezúrát – főszabály szerint – a terhelt bekapcsolódása jelenti”,⁷ illetve a „felderítés a gyanúsított első kihallgatásával fejeződik be”. Ehhez kapcsolódóan megjegyezzük, hogy meglátásunk szerint indokolt lenne a normaszövegben is egyértelművé tenni, hogy a felderítés a gyanúsított első kihallgatásával fejeződik be; hogy a 379. § alapvetően az első gyanúsított kihallgatásra vonatkozó szabályokat tartalmazza; illetve hogy miben térnek el egymástól az első és a folytatólagos gyanúsított kihallgatásra vonatkozó szabályok.]
- A Javaslat szerinti rendszerben ha a védő nem jelenik meg, a védő jelenléte helyettes védő kirendelésével biztosítható. A helyettes védő kirendelésére két esetkörben kerülhet sor a Javaslat 47. §-a szerint, és míg az (1) bekezdésben szabályozott esetkörben kötelező a helyettes védő kirendelése, a (2) bekezdésben szabályozott esetkörben ez csupán lehetőség. A problémát meglátásunk szerint az okozza, hogy a gyanúsított kihallgatások esetében teljesülhetnek a (2) bekezdésben megfogalmazott feltételek (a védő a szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg, helyettesítéséről nem gondoskodik, az eljárási cselekmény megtartásának egyéb feltételei fennállnak, és az eljárási cselekmény megtartása nem mellőzhető), és innentől kezdve a hatóságok diszkrecionális döntése, hogy kirendelnek-e helyettes védőt. Így tehát bizonyos esetekben még a kirendelt védővel rendelkező terhelt is védő nélkül maradhatnak a kihallgatáson. Ezért **azt javasoljuk, hogy a Javaslat mondja ki, hogy a kötelező védelem 43. §-ban szabályozott eseteiben, illetve ha a terhelt védő kirendelését a 45. § (3) bekezdése szerint azért indítványozza, mert jövedelmi és vagyoni viszonyai miatt nem tud a védelméről gondoskodni, kötelező legyen a helyettes védő kijelölése, ha a védő nem jelenik meg a gyanúsított kihallgatáson** (vagy minimálisan akkor, ha az első gyanúsított kihallgatáson nem jelenik meg). Álláspontunk szerint ez hozzájárulna az Európai Parlament és a Tanács a büntetőeljárás során és az európai elfogatóparancshoz kapcsolódó eljárásokban ügyvédi segítség igénybevételéhez való jogról, valamint valamely harmadik félnek a szabadságelvonáskor történő tájékoztatásához való jogról és a szabadságelvonás ideje alatt harmadik felekkel és a konzuli hatóságokkal való kommunikációhoz való jogról szóló 2013/48/EU irányelv 3. cikkében foglalt, az ügyvédi segítség igénybevételéhez való jog minél teljesebb körű érvényesüléséhez.

⁷ Indokolás, 307. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

2.2. Védői jelenlét a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos ülésen

A Javaslat a 467. § (3) bekezdésében a kényszerintézkedések közül kizárólag az előzetes kényszergyógykezelést emeli ki, és az ennek elrendelésére irányuló indítvány esetén teszi kötelezővé a védő jelenlétét a kapcsolódó ülésen. A Magyar Helsinki Bizottság fenntartja azon álláspontját, hogy megfontolásra érdemes **a kötelező védői jelenlét előírása a letartóztatással, illetve általában a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos üléseken** – de minimálisan a letartóztatás és a házi őrizet elrendelésével kapcsolatos ülésen, amelynek szükségességét kutatási tapasztalataink is alátámasztják (lásd ezzel kapcsolatban az előzetes munkaanyagokkal kapcsolatban megfogalmazott véleményünket).

2.3. Védői részvétel és (kötelező) védői jelenlét a bírósági szakban

A Magyar Helsinki Bizottság nem ért egyet azzal, hogy a Javaslat különbséget tesz a kirendelt védők között a szerint, hogy kötelező védelmi ok fennállása miatt, vagy azért rendelték ki őket, mert azt a terhelt azért indítványozta, mert a jövedelmi és vagyoni viszonyai miatt nem tud a védelméről gondoskodni. A Javaslat 427. §-a ugyanis úgy rendelkezik, hogy a bírósági eljárásban a védő *részvétele* kötelező, ha a védő kirendelését a vádlott indítványozza, és a védő *jelenléte* a tárgyaláson – többek között – a 43. §-ban szabályozott esetekben, tehát a kötelező védelem eseteiben kötelező. **Azt javasoljuk, hogy a védő jelenléte a tárgyaláson akkor is kötelező legyen, ha a védő kirendelésére a terhelt indítványára került sor.**

2.4. Az idézés és az értesítés kézbesítése a védő számára

A Magyar Helsinki Bizottság üdvözli, hogy a Javaslat 109. §-a megfelelő határidőket határoz meg az idézés kézbesítésére, és így teljesül a kellő időben való értesítés a 8/2013. (III. 1.) AB határozatban foglalt elve. Kifejezetten pozitív lépésnek tartjuk annak előírását, hogy főszabály szerint az idézést oly módon kell kézbesíteni, hogy azt az idézett legkésőbb az eljárási cselekmény időpontja előtt öt nappal megkapja; hogy ha a nyomozás során az eljárási cselekmény sürgőssége esetében indokolja, az idézés oly módon is kibocsátható, hogy az idézett azt az eljárási cselekmény időpontja előtt huszonnégy órával korábban kapja meg; és hogy az idézés ezeken belüli időpontra csak az idézett hozzájárulása esetén bocsátható ki. Meglátásunk szerint azonban szükséges lenne a szabályozás alábbi elemeit felülvizsgálni.

- Amint azt fent jeleztük, álláspontunk szerint a gyanúsított első kihallgatása esetén **2 óránál hosszabb, legalább 4 óras határidőt kellene szabni a gyanúsított kihallgatás elhalasztására és ezzel összhangban a Javaslat 109. § (6) bekezdésében az őrizetbe vett terhelt védőjének a kihallgatásra való idézésére is.**
- **Meglátásunk szerint összhangba kellene hozni a Javaslat 109. § (6) bekezdését** (amely szerint az *őrizetbe vett* terhelt első gyanúsított kihallgatása esetén a védő idézése oly módon is kibocsátható, hogy a védő azt a gyanúsított kihallgatás időpontja előtt két órával kapja meg) **és a 379. § (1) bekezdését** (amely szerint a védő idézését követően *minden esetben* – tehát nem csak az őrizetbe vett terhelt esetében – legalább két órára el kell halasztani a gyanúsított kihallgatását).
- **Hiányossággként értékeljük, hogy a Javaslat az eljárási cselekményekről való értesítésre nem határoz meg határidőket,** amely pl. a védő a terhelt kihallgatásán túli nyomozati cselekményeken való részvételét és így a hatékony védekezést gátolhatja. Az értesítéssel kapcsolatos határidők előírása azért is fontos, mert – az előzetes munkaanyagokkal kapcsolatos véleményünkben jelettek szerint – a kellő időben való értesítés biztosítása meglátásunk szerint a letartóztatással, illetve általában a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos ülések esetében is szükséges. Bár a tapasztalatok azt mutatják, hogy ezekkel kapcsolatban a gyakorlatban kevesebb probléma merül fel, de garanciális szempontból

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

fontos, hogy **az új büntetőeljárás törvény határozzon meg olyan határidőt a védőnek a letartóztatással, illetve általában a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos ülésekről való értesítésére, amely reálisan lehetővé teszi a védő számára az ülésen való megjelenést, illetve az arra való felkészülést.**

Mindezek mellett az előkészítő munkaanyagokkal kapcsolatos véleményünkkel összhangban itt is megismételjük azon javaslatunkat, hogy az új büntetőeljárás törvényhez kapcsolódó megfelelő **végrehajtási rendelet rögzítse, hogy a védő idézése és értesítése pontos időpontjának a büntetőeljárás irataiból ki kell tűnnie.**

3. A védő kizárásának és többletfeladatainak problémái

Vonatkozó rendelkezések: VIII. fejezet

3.1. A védő kizárásának indokolatlan esete

A Javaslat 42. § (2) bekezdése szerint több terhelt érdekében ugyanaz a védő akkor járhat el, ha a terheltek érdekei nem ellentétesek. A több terhelt érdekében eljáró védőt az eljárásból ki kell zárni, ha a terheltek között érdekellentét állapítható meg.

Álláspontunk szerint ugyanakkor azt kell szem előtt tartani, hogy végső soron a meghatalmazást – akár az érdekellentét tudatában – a terhelt jogosult adni, természetesen az ezen esetkörnél jóval objektívebb kizárási okok korlátai között. **Az érdekellentét ugyanakkor csak ügyről ügyre dönthető el és a Javaslat jelenlegi formájában széles körű mérlegelésre ad lehetőséget,** tudniillik még az érdekellentét foka nem került meghatározásra. Előfordulhat olyan eset is, hogy az érdekellentét a többes védelem során utóbb jelentkezik, akár a védő tudtán és felelősségi körén kívül. Ezt a helyzetet egyébként az ügyvédi kamarák etikai szabályai jelenleg is rendezik, a Javaslat rendelkezése jelen formájában visszaélésekre adhat alapot, ezért teljes elhagyását javasoljuk, mivel az jelenlegi formájában ellentétes a tisztességes eljárás alapelveivel és sérti a védelemhez való jogot. Egyébiránt a szükséges szabályt ugyanezen szakasz (1) bekezdés c) pontja megfelelően tartalmazza.

3.2. Időszerűség

Álláspontunk szerint a **Javaslat 41. § (1) bekezdése** indokolatlanul teszi a védő kötelességévé jogainak és kötelességeinek olyan módon való gyakorlását, amely az eljárás „időszerű” lefolytatásában való közreműködést jelenti. Egyfelől alapvetően szükséges rögzíteni, hogy a védő feladatainak ellátása során a terhelt érdekeinek szem előtt tartásával jár el, erre figyelemmel kell a terhelttel együtt a védelmi stratégiát felépítenie. Ez természetesen az esetek túlnyomó többségében azt jelenti, hogy a védőnek érdeke, hogy az eljárás minél hamarabb befejeződjön, azonban az egyébként sem definiált időszerűség teljesen mást jelenthet a nyomozó hatóság szempontjából, amely bírságot is jogosult a védőt, és ez visszaélésekre adhat alapot. **Javasoljuk tehát ezen bekezdés elhagyását.**

3.3. A kirendelés megszűnése

A Javaslat 46. § (4)–(6) bekezdései szerint a meghatalmazott védő köteles meghatalmazásáról a kirendelt védőt értesíteni, aki köteles átadni a rendelkezésére álló iratokat, tárgyi bizonyítási eszközöket a meghatalmazottnak. Ezen rendelkezés **feleslegesen telepít kötelezettséget a védőkre úgy, hogy mindezen kommunikáció jelenleg is etikai előírás,** a gyakorlatban nehézséget a védelem ellátásában (szemben a vonatkozó hatósági mulasztással) ezen esetkör nemigen okoz, az iratok a nyomozó hatóságnál megtekinthetők, beszerezhetők.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Azzal egyetértünk, hogy a meghatalmazás benyújtásával hatályát veszítse a kirendelés, az ezzel kapcsolatos adminisztratív feladatoknak az ügyvédekre való telepítését azonban több szempontból problematikusnak gondoljuk. A kirendelt védő bizonyos tekintetben állami feladatot lát el, vele a hatóság van kapcsolatban, minderre tekintettel indokolt, hogy a hatóság értesítse a kirendelés közfeladatának megszűnéséről.

A nem definiált „haladéktalanság” követelményének megsértése miatti kötelező bírságolás szintén visszaélésre ad alkalmat, ráadásul ahhoz, hogy erre sor kerülhessen, a védők kommunikációját is ellenőriznie kell a kirendelőnek, ami **az abszolút védői titok sérelmével is járhat.**

Ezért e rendelkezések elhagyását javasoljuk.

4. A védő és a nyelvhasználat joga

A Magyar Helsinki Bizottság fenntartja azon véleményét, hogy a **védő és a terhelt közötti kommunikáció tekintetében szélesebb körben, az eljárási cselekményekhez közvetlenül nem kapcsolódóan is szükséges a tolmács biztosítása**, így pl. a vonatkozó előkészítő munkaanyag által is említett, akár az ügyvédi irodában vagy más hasonló helyszínen, akár a fogva tartást végrehajtó intézetben történő konzultáció során.⁸

II. KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ SZEMÉLYEK

Vonatkozó rendelkezések: XIV. fejezet, 270. §, 564. §

1. Terminológia

A Javaslat 78. § (1)–(2) bekezdései kellően tágran fogalmazzák meg, hogy ki minősül különleges bánásmódot igénylő személynek a büntetőeljárásban és ezt különösen milyen jellemzők alapján lehet megállapítani, ami pozitívumként értékelhető. Ugyanakkor a normavilágosság alkotmányos követelményének fényében indokolt lenne a Javaslat különböző részeiben elhelyezett szabályokban használt terminológia pontosítása és egységesítése. A különleges bánásmódot igénylő személyekre vonatkozó új szabályok által használt kifejezések és a jelenleg hatályos büntetőeljárási törvényből átemelt releváns (elsősorban a szellemi és érzékszervi fogyatékoság esetén irányadó) szakaszaiban található terminusok párhuzamosan léteznek egymás mellett.

Különösen szembeötlő az inkonzisztencia a Javaslat 79. § b) pontjának megfogalmazása és a Javaslat egyéb rendelkezései között, amelyek valamilyen értelmi, szellemi fogyatékoságra vagy kognitív zavarra utalnak. A Javaslat 79. § b) pontja szerint külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül – ellenkező bizonyításáig – a büntetőeljárásban részt vevő személy „súlyos lelki, szellemi, fizikai vagy érzékszervi fogyatékosága, elmebetegsége vagy kognitív zavara” esetén. Ezzel szemben a kötelező ügyészi részvételre vonatkozó,⁹ valamint a kötelező védelem eseteit meghatározó¹⁰ szabályok a „beszámítási képességére tekintet nélkül kóros elmeállapotú” kifejezést használják. A Javaslat 79. § b) pontjában használt megfogalmazás átvette az Európai Bizottság vonatkozó ajánlásának¹¹ (pontosabban annak magyar nyelvű fordításának) nyelvezetét, de nem teremtett konzisztens, az egész Javaslaton átívelően használt egységes terminológiát.

⁸ 2. munkaanyag – A büntetőeljárásban részt vevő személyek és az eljárási cselekményekre vonatkozó általános szabályok, 49 o.

⁹ Javaslat, 428. § (4) bekezdés c) pont

¹⁰ Javaslat, 43. § c) pont

¹¹ Az Európai Bizottság (2013/C 378/02) számú ajánlása a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Az egységes terminológia megteremtése nem csupán a normavilágosság alkotmányos követelményének teljesülése érdekében kívánatos, de a jogalkalmazók számára is nagyon fontos, akiknek adott esetben komoly nehézséget okozhat egy adott szabály alkalmazhatóságáról vagy kötelező alkalmazásáról dönteni, ha az alkalmazandó jogszabály megfogalmazása inkonzisztens és/vagy hiányos. Példaként említhető, hogy a Javaslat [a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvénnyel (a továbbiakban: Be.) megegyező módon] egyik helyen beszédképtelen,¹² másik helyen beszéd fogyatékos¹³ személyről beszél, aminek a bűnügyi költségek viselése vonatkozásában van jelentősége. Ugyanígy az sem érthető, hogy a Javaslat 564. § (2) bekezdése (a hatályos Be.-vel megegyezően) alapján az állam miért nem vállalja azon költségek viselését, amelyek annak kapcsán merültek fel, hogy a vádlott valamilyen szellemi fogyatékossgal, kognitív zavarral rendelkezik.

A Magyar Helsinki Bizottság javasolja a különleges bánásmódot igénylő személyekre vonatkozó terminológia egységesítését. Alláspontunk szerint a fogyatékos személyek jogairól szóló törvény¹⁴ 4. § a) pontjában foglalt definíció megfelelő alapul szolgálhat a büntetőeljárás jogban használható kifejezések megalkotására. **Javasoljuk továbbá, hogy a szakmailag megalapozott és a gyakorlatban is jól alkalmazható szakkifejezések megalkotása érdekében a jogalkotó folytasson konzultációt a fogyatékossgal élő személyek érdekképviselőit ellátó szervezetekkel.**¹⁵

2. A különleges bánásmód megállapítása

A Javaslat 78. § (2) bekezdése a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság kötelezettségévé teszi annak – hivatalból vagy indítványra történő – vizsgálatát, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személy különleges bánásmódot igénylő személynek minősül-e. A különleges bánásmód fennállására mint önálló körülményre vonatkozó vizsgálati kötelezettség intézményesítése összhangban van az Európai Bizottság fent hivatkozott ajánlásával. Ugyanakkor az egyes részletszabályok kapcsán a Magyar Helsinki Bizottság a következőket ajánlja megfontolásra.

A Javaslat 78. § (3) bekezdés b) pontja szerint a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a különleges bánásmód megállapításáról az ügy körülményeire tekintettel, egyéni értékelés alapján, szükség esetén szakértő alkalmazásával vagy – e törvényben meghatározottak szerint – pártfogó felügyelői vélemény beszerzése után dönt. Pozitívumként értékelhető, hogy a Javaslat kellően tág mozgásteret hagy a jogalkalmazók számára a különleges bánásmód szükségességének megállapítására. A különleges bánásmód szükségességét megalapozó egyes személyes körülmények ugyanakkor a jogalkalmazók számára nehezen felismerhetők, azok megállapításához szakértő közreműködésére van szükség.¹⁶ **A Magyar Helsinki Bizottság szerint érdemes lenne a Javaslat 78. § (3) bekezdés b) pontjában példalózó jelleggel nevesíteni néhány olyan esetet, amelyben különösen indokolt szakértő alkalmazása (pl. enyhébb fokú értelmi fogyatékossgal vagy kognitív zavar).**

Az előző megjegyzéshez szorosan kapcsolódik a Javaslat 79. § b) pontjában foglalt rendelkezéssel kapcsolatos következő észrevétel. E rendelkezés szerint az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személy különleges bánásmódot igényel, ha súlyos lelki, szellemi, fizikai vagy érzékszervi fogyatékossgal, elmebetegséggel vagy kognitív zavarral rendelkezik. A szabály mögött meghúzódó jogalkotói

¹² Javaslat, 43. § c) pont

¹³ Javaslat, 76. § (5) bekezdés és 564. § (2) bekezdés

¹⁴ A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény

¹⁵ A Javaslat 79. § b) pontja átveszi az Európai Bizottság fent hivatkozott ajánlásának szövegét, ám annak a magyar fordításában használt kifejezések szakmai megalapozottságáról is érdemes lenne az előbb említett érdekképviselői szervezetekkel konzultálni, tekintettel arra, hogy például a „lelki fogyatékossgal” kategóriája nagyon nehezen értelmezhető.

¹⁶ Erről a témáról lásd az OKRI kutatójának tanulmányát: Bolyky Orsolya: Elmeorvos- és pszichológus szakértő a büntetőeljárásban. In: Bárd Petra – Hack Péter – Holé Katalin (szerk.): *Pusztai László emlékére*. OKRI és ELTE ÁJK, Budapest, 2014, 97–109. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

szándék egyértelműen pozitívumként értékelhető. Ugyanakkor több különböző forrás¹⁷ is arra utal, hogy a jogalkalmazó szervek – különösen a nyomozó hatóságok – csekély mértékben képesek felismerni a különleges bánásmód szükségességét, ha a büntetőeljárásban részt vevő személy fogyatékosága, rászorultsága nem teljes mértékben nyilvánvaló (például értelmi fogyatékoság, kognitív zavar, enyhébb fokú kommunikációs korlátozottság esetén). Így a szabályozás mögötti jó szándék ellenére könnyen előfordulhat, hogy – főleg az eljárás elején – a nyomozó hatóság nem érzékeli a különleges bánásmód szükségességének fennállását, ezért nem is alkalmazza a Javaslat által előírt, különleges garanciális rendelkezéseket, amelyek súlyos jogsérelmekhez vezethetnek.¹⁸

A Javaslat 78. § (6) bekezdése a következőképpen rendelkezik: „a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az érintett indítványára határozatot hoz a különleges bánásmód elutasításáról, valamint a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedés elutasításáról, amely ellen az indítványozó élhet jogorvoslattal”. A jogorvoslati jog megteremtése pozitívumnak minősíthető, ugyanakkor a szabályozás során figyelemmel kell lenni arra, hogy a különleges bánásmódot igénylő személyek érdekérvényesítési képessége nyilvánvalóan alacsony. Előfordulhat, hogy az eljárás elején a nyomozó hatóság elutasítja a különleges bánásmód megállapítását, amely ellen az indítványozó nem, vagy sikertelenül él jogorvoslattal, ugyanakkor az eljárás későbbi szakaszában az ügyész vagy a bíróság számára nyilvánvalóvá válnak azok a személyes körülmények, amelyek a büntetőeljárásban részt vevő személy különleges bánásmódban részesítését indokolják. A Magyar Helsinki Bizottság álláspontja szerint **érdemes lenne egyértelműen rögzíteni, hogy a nyomozó hatóság elutasító határozata ellenére az ügyész, valamint a bíróság, az ügyész elutasító határozata ellenére pedig a bíróság bármikor megvizsgálhatja és megállapíthatja a különleges bánásmód fennállásának szükségességét.** (Ez a szabály gyakorlatilag a fordítottja lenne a 81. §-ban foglalt rendelkezésnek, amely lehetővé teszi a különleges bánásmód feltételei megszűnésének hivatalból történő megállapítását.)

3. Különleges bánásmód visszautasítása

A Javaslat 80. § (1) bekezdése szerint a különleges bánásmódot igénylő személy a különleges bánásmód megállapítását, illetve a különleges bánásmód körébe tartozó egyes intézkedéseket visszautasíthatja. Tekintettel arra, hogy a különleges bánásmódot igénylő személyek igényérvényesítő képessége kifejezetten alacsony, különösen nagy a veszélye annak, hogy megfelelő tájékoztatás hiányában, esetleg a hatóságok nyomására utasítják vissza a különleges bánásmód megállapítását vagy az egyes különleges intézkedéseket.

Az ilyen nemkívánatos esetekre vonatkozóan, a súlyos jogsérelmének elkerülése érdekében helyesen tartalmazza a (2) bekezdés, hogy a különleges bánásmód körébe tartozó bizonyos intézkedések alkalmazására vonatkozó kötelező rendelkezéseket nem lehet visszautasítani. E garanciális szabály hatékonyságával kapcsolatban ugyanakkor a következő aggályok merülnek fel. Nem egyértelmű, hogy akkor is irányadó-e a (2) bekezdésben foglalt garanciális szabály, ha a különleges bánásmódot igénylő személy magát a különleges bánásmód szükségességének a megállapítását is visszautasítja, vagy az csak akkor alkalmazandó, ha a különleges bánásmód szükségességét már megállapították az eljárásban. Értelmezési nehézséget okoz a Javaslat szóhasználata, amely szerint a „különleges bánásmódot igénylő személy” utasíthatja vissza a különleges bánásmód megállapítását, miközben az előző rendelkezések alapján az minősül különleges bánásmódot igénylő személynek, akinek e minőségét már megállapították vagy e minősége (megdönthető) vélelem alapján fennáll. Nem egyértelmű továbbá, hogy pontosan melyek azok a kötelező rendelkezések, amelyek alkalmazását a különleges bánásmódot

¹⁷ A Magyar Helsinki Bizottság egyik kutatása keretében készített ügyészi és bírói interjúk is arra utalnak, hogy a nyomozó hatóságok általában nem érzékelik, ha a gyanúsított különleges bánásmódot igénylő személy, ezért az eljárás elején nem is alkalmazzák a büntetőeljárás törvényben foglalt különleges garanciális szabályokat. Lásd továbbá a következő lábjegyzetet.

¹⁸ Lásd például az ombudsman jelentését az OBH 5086/2005. számú ügyben, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának a *Z.H. kontra Magyarország* ügyben született ítéletét (Application no. 28973/11, Judgment of 8 November 2012).

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

igénylő személy nem utasíthatja vissza. A normavilágosság követelményének érvényre juttatása érdekében indokolt az előbb jelzett értelmezési kérdéseket tisztázni.

A visszautasításból fakadó jogséremlmek elkerülését szolgálja továbbá a Javaslat 80. § (3) bekezdésében foglalt azon szabály, miszerint az eljárás ügyirataiból egyértelműen ki kell derülnie annak, hogy a visszautasítás megfelelő tájékoztatást és figyelmeztetést követően történt. A Magyar Helsinki Bizottság tapasztata az, hogy a büntetőeljárás résztvevői számára nyújtott tájékoztatás és figyelmeztetés sokszor elnagyolt, nehezen érthető, nem több pusztá formalitásnál. A (3) bekezdésben foglalt szabályok mögött meghúzódó jogalkotói szándék kifejezetten pozitív, ugyanakkor annak gyakorlati érvényesülése csak megfelelő garanciális szabályok segítségével biztosítható. Önmagában az iratokból nagyon nehéz megállapítani, hogy a valóságban miként zajlott a kioktatás és a figyelmeztetés. **A Magyar Helsinki Bizottság álláspontja szerint indokolt lenne kötelezővé tenni a 80. § (1) bekezdésében foglalt visszautasítást megelőző kioktatás és figyelmeztetés audiovizuális rögzítését, annak érdekében, hogy azok megfelelésége ellenőrizhető legyen.** Ha ennek gyakorlati kivitelezése komoly nehézséget okozna, indokolt lenne a kioktatás és figyelmeztetés legalább hangfelvétel útján történő rögzítését.

4. A különleges bánásmód körébe tartozó egyes intézkedések

A Javaslat 83. § (1) bekezdés e) pontja szerint bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárási cselekmények tervezése és végrehajtása során a különleges bánásmódot igénylő személy személyes igényeinek figyelembe vételével jár el. A Magyar Helsinki Bizottság több interjút is lefolytatott ügyészekkel és bírákkal a büntetőeljárásban részt vevő különleges bánásmódot igénylő személyek jogainak érvényesítésének témakörében. A jogalkalmazók egyezően nyilatkoztak arról, hogy az egyes eljárási cselekmények tervezését és végrehajtását nagymértékben megkönnyítené, ha intézményesített formában tudnák olyan szakemberek közreműködését igénybe venni, akik szakértelmüknél fogva képesek elősegíteni az eljárási cselekmények minél gördülékenyebb lefolytatását (például mozgáskorlátozott vagy látáskorlátozott személyek kísérése vagy értelmi fogyatékos személyekkel való kommunikáció elősegítése). Ennek fényében **indokoltnak tűnik, hogy a végrehajtási jogszabályok megalkotása során a jogalkotó megteremtse a büntetőeljárásban részt vevő hatóságok és a bíróság, valamint az ilyen különleges képesítéssel, szakértelemmel bíró személyek közötti hivatalos kapcsolattartás lehetőségét.**

A Javaslat 83. § (1) bekezdés j) pontja szerint a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság audiovizuális felvételt készíthet a különleges bánásmódot igénylő személy részvételét igénylő eljárási cselekményről. Pozitívumként értékelhető, hogy a Javaslat külön nevesíti az audiovizuális felvétel készítésének lehetőségét ilyen esetekben. Ugyanakkor tény, hogy kifejezetten nehéz pusztán az ügyiratokból megállapítani, hogy a különleges bánásmódot igénylő személyek valóban megértették-e az eljárást és képesek voltak megfelelően élni a jogaikkal. Ezért **a Magyar Helsinki Bizottság indokoltnak tartja, hogy bizonyos kiemelkedően fontos eljárási cselekmények** (különösen a gyanúsított első kihallgatása, a Javaslat 80. § (1) bekezdésében foglalt visszautasítást megelőző tájékoztatás és a figyelmeztetés) **audiovizuális rögzítése kötelező legyen minden esetben, ha a büntetőeljárásban részt vevő személy különleges bánásmódot igényel.**¹⁹

5. Szabadságelvonás

Az Európai Bizottság ajánlása²⁰ értelmében az államnak biztosítani kell, hogy a különleges bánásmódot igénylő személyekkel szemben a szabadságelvonással járó intézkedés alkalmazására a legvégső esetben és az adott

¹⁹ Vö.: az Európai Bizottság (2013/C 378/02) számú ajánlása a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról, 13. pont.

²⁰ Az Európai Bizottság (2013/C 378/02) számú ajánlása a büntetőeljárás során gyanúsított és vádolt kiszolgáltatott személyekre vonatkozó eljárási biztosítékokról, 14. pont

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

személy szükségleteinek megfelelő feltételek mellett kerüljön sor. A Magyar Helsinki Bizottság teljes mértékben osztja az ajánlásban megfogalmazott követelményt, hiszen számos példa van arra, hogy különleges bánásmódot igénylő személyek súlyos jogsérelmet szenvedtek előzetes letartóztatásuk során²¹ és több forrás is megerősíti az a tényt, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek általában véve nem (sőt még a büntetés-végrehajtási szervezet egészségügyi intézményei sem) alkalmasak²² különleges bánásmódot igénylő személyek elhelyezésére (néhány kivételtől eltekintve).²³

Ennek fényében pozitívként értékelhető, hogy a Javaslat 270. § (1) bekezdés b) pontja külön is nevesíti a terhelt egészségi állapotát mint olyan körülményt, amelynek fennállása esetén az letartóztatás helyett bűnügyi felügyelet rendelhető el. A jogalkalmazás során ugyanakkor nehézséget okozhat, hogy a 270. § (1) bekezdés b) pontja és a különleges bánásmódot igénylő személyekre vonatkozó egyéb rendelkezések által használt terminológia eltérő. **A Magyar Helsinki Bizottság szerint érdemes lenne pontosítani, hogy a különleges bánásmódot igénylő személyek egyes személyi körülményeit** (különösen az érzékszervi, mozgásszervi, értelmi vagy pszicho-szociális fogyatékossgot, kognitív zavart) **mint az egészségügyi állapot körébe tartozó körülményeket is figyelembe kell venni a letartóztatást helyettesítő bűnügyi felügyelet elrendeléséről való döntés során.**

III. A TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOG

1. Az ügy anyagaiba való betekintés joga általában

Vonatkozó rendelkezések: 97–98. §, 154–155. §, 354. §, 360–361. §, 385. §

Üdvözlendő és az EU-s joganyagnak való megfelelés szempontjából fontos változás, hogy a Javaslat a védelemnek a büntetőügy anyagaiba való hozzáférése tekintetében **„a hatályos törvény korlátozott és eseti alapon megengedő megismerését [...] a teljes megismerés és eseti alapon korlátozható megismerés elvével váltja fel”**.²⁴ Az, hogy a Javaslat a 97. §-ban főszabállyá teszi a védelem korlátlan hozzáférést a büntetőeljárás „ügyirataihoz”, megfelel a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló 2012/13/EU irányelv (a továbbiakban: 2012/13/EU irányelv) 7. cikk (2) bekezdésének.

Megfelel továbbá a 2012/13/EU irányelv 7. cikk (5) bekezdésében foglaltaknak, hogy a Javaslat 97. § (5) bekezdése meghatározott ügyiratok tekintetében a nyomozás befejezéséig „az eljárás érdekeire figyelemmel” lehetővé teszi egyes „egyedileg meghatározott” ügyiratok megismerésének (vagy egyes megismerési módoknak) a korlátozását, bizonyos, a 97. § (6) bekezdésében foglalt kivételekkel. Ez összhangban áll azzal, hogy a 2012/13/EU irányelv 7. cikk (5) bekezdése szerint a büntetőeljárás egyes anyagaiba a betekintés például akkor tagadható meg, ha az „hátrányosan befolyásolhatja egy folyamatban lévő nyomozást”.

A Magyar Helsinki Bizottság álláspontja szerint minimálisan módosítani kellene azonban a Javaslat 97. § (1) bekezdésének a) pontját, amely szerint az eljárás ügyiratait „a terhelt a gyanúsított kihallgatását követően, [...]

²¹ Lásd például az ombudsman jelentését az OBH 5086/2005. számú ügyben, és az Emberi Jogok Európai Bíróságának a *Z.H. kontra Magyarország* ügyben (Application no. 28973/11, Judgment of 8 November 2012), valamint az *Engel kontra Magyarország* ügyben (Application no. 46857/06, 20 May 2010) született ítéleteit.

²² Lásd például: az ombudsman jelentése az AJB-1161/2009. számú ügyben; *Emberi jogok kint és bent – ombudsmani szemmel*, AJBH projektfüzetek, 2013/2, 57–67. o.

²³ A büntetés-végrehajtási intézetek akadálymentesítése csupán részlegesen és elszórtan valósult meg. Ráadásul az eszközölt akadálymentesítési intézkedések csupán a mozgáskorlátozott fogvatartottak számára jelentenek némi javulást, de az érzékszervi és értelmi fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában nem történtek előrelépések. Lásd: Veszeli Dániel: A mozgáskorlátozott és fogyatékos fogvatartottak bv. intézeti elhelyezése, *Börtönügyi Szemle*, 2012/2, 63–70. o.

²⁴ Indokolás, 339. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

erre irányuló indítványra ismerheti meg”. Azt javasoljuk, hogy **a rendelkezés tegye egyértelművé, hogy ez a jog a terheltet** (illetve értelemszerűen a védőjét) **az első gyanúsított kihallgatásától kezdve megilleti.**

Pozitív változás továbbá, hogy a Javaslat 97. § (2) bekezdése jogszabályi szinten rögzíti, hogy **a megismerés joga „az eljárás valamennyi ügyiratára kiterjed, ideértve a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság által beszerzett, illetve a büntetőeljárásban részt vevő személyek által benyújtott, valamint csatolt iratokat és a további bizonyítási eszközöket is”.** Ez megfelel a 2012/12/EU irányelv céljának, amely a preambuluma (31) bekezdésében rögzíti, hogy az „irányelv alkalmazásában a gyanúsítottra vagy a vádlottra nézve akár kedvező, akár terhelő, az adott büntetőüggyel kapcsolatosan az illetékes hatóságok birtokában lévő a nemzeti jog által meghatározott anyagokba való betekintésnek magában kell foglalnia az olyan anyagokba való betekintést, mint az iratok, adott esetben fényképek, valamint hang- és képfelvételek”.

Üdvözljük azt a módosítást is, hogy a Javaslat szerint „a másolat kiadása az ügyiratok megismerésének egyik módja és nem fogalmi eleme”,²⁵ és hogy a 97. § (3) bekezdése lehetővé teszi többek között az ügyiratok megvizsgálását és a saját részre történő másolat vagy felvétel készítését, miközben a másolathoz való jogot továbbra is biztosítja. Szükségesnek tartjuk azonban a megismerési módok körének bővítését a jelenleg a Be. 70/B. § (11) bekezdésében biztosított azon lehetőséggel, hogy az ügyiratot (illetve annak másolatát) a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság elektronikus adathordozón adja ki. Ezt azzal együtt is szükségesnek tartjuk, hogy a Javaslat megtartsa a hatályos Be. 70/B. § (11) bekezdésében biztosított azon lehetőséget, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személyek számára az ügyiratokat (illetve azok másolatát) elektronikus úton – a Javaslat 154. § (1) bekezdésének megfogalmazásában „elektronikus formában [a büntetőeljárásban megjelölt személy által] megjelölt elektronikus levelezési címre” továbbítva – adják ki.

Megjegyzendő, hogy a Javaslat 154. § (1) bekezdése úgy fogalmaz, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személyek „kérhetik” az ügyirat továbbítását elektronikus formában az általuk megjelölt elektronikus levelezési címre, ha az ügyirat a) elektronikus formában, b) elektronikus okiratként vagy c) a papíralapú okirat elektronikus másolataként az eljárást folytató bíróságnál, ügyészségnél, illetve nyomozó hatóságnál rendelkezésre áll. Álláspontunk szerint indokolt lenne úgy módosítani a szöveget, hogy a hatóságok „kérésre elektronikus formában továbbítják a büntetőeljárásban részt vevő személy által megjelölt elektronikus levelezési címre” a megjelölt ügyiratokat, ezzel **egyértelművé téve, hogy ezekben az esetekben kérésre kötelező az elektronikus formában való továbbítás.**

Előremutató lépésként értékeljük továbbá, hogy a Javaslat 155. §-a kimondja, hogy az ügyiratok megismerésére és a másolat kiadására vonatkozó jogosultságok gyakorlása érdekében a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az ügyirat megismerésére jogosultak számára az ügyiratokhoz való elektronikus hozzáférés lehetőségét „jogszabályban meghatározottak szerint” biztosítja – megteremtve ezzel annak a törvényi alapját, hogy a megismeréshez való jogukat az érintettek például „a bíróság, ügyészség, nyomozó hatóság e célra kialakítandó internetes felületén keresztül is gyakorolhassák”.²⁶

Megfelel a 2012/13/EU irányelv 7. cikk (4) bekezdésének, hogy **a Javaslat biztosítja a jogorvoslati jogot** mind „a másolat kiadásának megtagadásáról”, mind „az ügyiratok megismerésének korlátozásáról, valamint valamely megismerési mód biztosítására irányuló indítvány elutasításáról” hozott határozat ellen, elsődlegesen panasz formájában.²⁷ Emellett a Javaslat 365. § (1) bekezdés ab) pontja szerint felülbírálati indítvány terjeszthető elő, „ha az ügyészség elutasította a gyanúsított azon panaszát, amely [...] a megismerés korlátozásáról, vagy valamely megismerési mód biztosítására irányuló indítványt elutasításáról szóló határozatot sérelmezte”. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozzuk, hogy **nem tartjuk indokoltnak azt, hogy a Javaslat – a hatályos Be.-vel**

²⁵ Indokolás, 338. o.

²⁶ Indokolás, 348. o.

²⁷ Javaslat, 97. § (7) bekezdés, 354. § (1) bekezdés 10. és 24. pont, 360–361. §

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

ellentétben – **a másolatkiadást megtagadó határozat ellen**, amelyet a Javaslat 354. § (1) bekezdése kifejezetten külön határozati tárgyként említ, **nem teszi lehetővé felülbírálati indítvány benyújtását** a bírósághoz. Álláspontunk szerint az szolgálná a 2012/13/EU irányelvnek való teljes körű megfelelést, ha a bírói jogorvoslati utat e döntések ellen is biztosítanák, mivel a 2012/13/EU irányelv 7. cikk (4) bekezdése kimondja, hogy az arra vonatkozó határozatot, hogy „**egy-egy anyagokba megtagadják a betekintést, igazságügyi hatóság hozza meg, vagy legalább bírósági felülvizsgálat tárgyát képezze**”. Mindemellett a másolat kiadásának külön határozati tárgyként való kezelése ellentétes azzal a koncepcióval is, hogy a másolatok kiadása az ügyiratok megismerésének csupán egyik módja. A koherenciázavar tehát úgy is elhárítható és a másolat kiadásának megtagadásával szembeni felülbírálati lehetőség úgy is megnyitható, ha a másolat kiadásának megtagadása nem jelenik meg külön határozati esetkörként, hanem beolvad „**az ügyiratok megismerésének korlátozásáról, valamint valamely megismerési mód biztosítására irányuló indítvány elutasításáról**” hozott határozatok kategóriájába.

2. Az ügy anyagaiba való betekintés joga a letartóztatottak esetében

Vonatkozó rendelkezések: 463. §, 468. §, 488. §

2.1. Az ügyiratok terjedelme

Bár a Javaslat változtat a jelenleg a Be. 211. § (1a) bekezdésében található, a letartóztatásra irányuló ügyészi indítványhoz csatolandó nyomozási iratokra vonatkozó szabály szövegezésén, meglátásunk szerint a Javaslat szövege sem felel meg teljes mértékben a 2012/13/EU irányelv 7. cikk (1) bekezdésének. A hatályos Be.-vel szemben a Javaslat 463. §-a nem az indítványt „**megalapozó**” nyomozási iratoknak a rendelkezésre bocsátását írja elő, hanem azt, hogy „**a gyanúsított és a védő számára biztosítani kell azoknak az ügyiratoknak a megismerését, amelyekre az indítványban hivatkoznak**”. Azonban mivel az ügyészség nem köteles arra, hogy a rendelkezésére álló, a letartóztatás szempontjából releváns összes ügyiratra, illetve információra hivatkozzon indítványában, **a Javaslat szövege továbbra is lehetővé teszi, hogy a hatóságok ne biztosítsák azoknak az ügyiratoknak a megismerését a védelem számára, amelyek kétségesse teszik az előzetes letartóztatás valamely feltételének a fennállását**, ez pedig sérti a fegyveregyenlőség elvét.

Így a Magyar Helsinki Bizottság továbbra is azt javasolja, hogy a 2012/13/EU irányelv 7. cikk (1) bekezdésének való megfelelés és az egységes jogalkalmazás érdekében **módosítsák oly módon a vonatkozó szabályt, hogy ne csak a letartóztatásra irányuló indítványban hivatkozott ügyiratok megismerését legyen köteles a hatóság biztosítani a védelem számára, hanem minden, az adott ügygel kapcsolatos ügyiratát, amely nélkülözhetetlen a fogvatartás jogszerűsége felülvizsgálatának eredményes kezdeményezéséhez** (ide értve azokat is, amelyek az előzetes letartóztatás szükségessége ellen hatnak). Ez állna összhangban a Javaslat azon törekvésével is, hogy az általános szabályok szerinti ügyirat-megismerés koncepcióját úgy változtassa meg, hogy a védelem az ügyiratok az eddiginél szélesebb köréhez férhessen hozzá. Megjegyzendő továbbá, hogy az általános ügyirat-megismerési szabályok szerinti megismerés nyilván nem oldja meg a fenti problémát, hiszen joggal feltételezhető, hogy a hatóságok a Javaslat 97. § (5) bekezdésében foglalt szabály alkalmazásával, az eljárás érdekeire figyelemmel elutasítanák a védelem azoknak az ügyiratoknak a megismerésére irányuló indítványait, amelyekre az ügyészség a letartóztatásra irányuló indítványában például pertaktikai megfontolásokból nem akart hivatkozni. [Ráadásul a Javaslat 97. § (8) bekezdése szerint az általános szabályok szerinti megismerést az indítvány előterjesztésétől számított tizenöt napon belül kell biztosítani, amely a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos eljárások esetében túl hosszú határidőt jelent.]

Pozitív változás viszont, hogy a Javaslat 463. §-a az „**ügyiratok**” megismerésének biztosításáról szól, és bár a Javaslat ezen a ponton nem határozza meg az ügyirat fogalmát, az általános ügyirat-megismerési szabályokat alapul véve ez azt jelenti, hogy **a védelem mind a hivatkozott iratokat, mind a további bizonyítási eszközöket megismerheti**.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A Javaslat 488. §-a szerint a tárgyalás előkészítése során a bíróság a személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedés elrendeléséről, illetve ha az indítványban a korábbi határozathoz képest a fenntartás okaként új körülményre hivatkoztak, a letartóztatás vagy a házi őrizet fenntartásáról ülésen határoz. Üdvözlendő, hogy ezen ülés kapcsán az indítványban hivatkozott ügyiratok megismerésére vonatkozó, a 463. § (1) és (2) bekezdésében foglalt szabályokat szintén alkalmazni kell.

2.2. Az ügyiratok átadása, annak módja és ideje

A Javaslat 463. §-a nem rendelkezik kifejezetten arról, hogy az ügyészi indítványban hivatkozott ügyiratok megismerése milyen módon történik: a 463. § (3) bekezdése csupán annyit mond ki, hogy azok megismerését „a védekezésre való felkészüléshez szükséges időben és módon” kell biztosítani. Álláspontunk szerint **indokolt lenne a szabály pontosítása és a megismerés módjainak kifejezett meghatározása** – akár a 97. §-ban foglalt általános ügyirat-megismerési és a 154–155. §-okban foglalt szabályokra való visszautalással. Az ilyen típusú ügyirat-megismerés esetén is fontosnak tartjuk az elektronikus adathordozón való kiadás lehetőségének biztosítását.

Emellett véleményünk szerint egyértelművé kellene tenni azt is (legalább az indokolásban a *lex specialis* elvre való utalással), hogy a 463. § hogyan viszonyul a 468. § (2) bekezdéséhez, amely a következőket mondja ki: „Az ülésen az indítványozó az indítványt szóban ismerteti és megjelöli az azt megalapozó bizonyítékokat. A jelenlevőknek módot kell adni arra, hogy az indítványozó bizonyítékait – a XVI. Fejezetben meghatározott rendelkezések alapján – megismerjék. Ha az értesített nem jelent meg, de az észrevételét írásban benyújtotta, ezt a bíróság ismerteti.”

A gyakorlatban problémákat okozhat továbbá, hogy a Javaslat nem mondja ki kifejezetten, hogy az ügyiratok megismerésének – megfelelő időben való – biztosítása feltétele a letartóztatással kapcsolatos ülés megtartásának, illetve a kapcsolódó döntés meghozatalának. Ahogy az új büntetőeljárás törvény előkészítő munkaanyagaival kapcsolatos véleményünkben is utaltunk rá, kutatási tapasztalataink²⁸ szerint az, hogy egy ilyen tartalmú szabály jelenleg hiányzik a hatályos Be.-ből, ahhoz vezetett, hogy a jogalkalmazás nem egységes. Egyes bíróságok követik ugyanis a Fővárosi Ítéltábla Büntető Kollégiumának 2/2014. (III. 3.) BK véleményét, amely szerint „[n]em akadályozza az ülés megtartásának [...], hogy az ügyészség nem bocsátotta a gyanúsított és a védő rendelkezésére a nyomozási iratoknak az indítványt megalapozó másolatát”, amely gyakorlat aláássa a Be. 211. §-a a 2012/13/EU irányelv 7. cikkének való megfelelés érdekében megtörtént módosításának gyakorlati hatását. Ezzel szemben például a teljes fővárost lefedő, a Budai Központi Kerületi Bíróságon működő egységes nyomozási bírói csoport egy bírójának által jegyzett cikk szerint a csoport gyakorlata szerint „az iratok átadásának a felkészüléshez is megfelelő időben való megtörténte az ülés megtartásának ugyanolyan feltétele, mint a védő szabályszerű értesítése”.²⁹

A fentiek fényében a Magyar Helsinki Bizottság azt javasolja, hogy **az új büntetőeljárás törvény mondja ki, hogy a letartóztatás elrendelésére, valamint meghosszabbítására irányuló indítvánnyal kapcsolatos ügyiratok megismerésének – megfelelő időben való – biztosítása a védelem számára a letartóztatással kapcsolatos ülés vagy döntés előfeltétele, ennek hiányában ülés nem tartható, illetve döntés nem hozható.**

²⁸ Részletesen lásd: *EU-irányelvek a gyakorlatban: A büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló EU-irányelv átültetésének vizsgálata. Országjelentés – Magyarország*, 2015. december, http://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_Measure_B_National_Report_on_Hungary_2015_HUN.pdf, 30–31. o.

²⁹ Matusik Tamás: Gondolatok az előzetes letartóztatás hazai gyakorlatát ért kritikák kapcsán. *Magyar Jog*, 2015/5., 289–293. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Üdvözlendő fejlemény, hogy a Javaslat 463. § (3) bekezdése határidőt határoz meg az ügyiratok megismerésének biztosítására. A bekezdés szövegezése azonban több problémát is felvet álláspontunk szerint.

- **Indokolatlannak tartjuk, hogy** a 463. § (1) és (2) bekezdése szerint **„az indítvány megküldését követően”** kell biztosítani az ügyiratok megismerését általában. A csak megvizsgálás útján megismerhető bizonyítási eszközök esetén érhető ugyan, hogy a megismerés ideje elválik az indítvány megküldésének időpontjától, de az indítványban hivatkozott iratok kapcsán célravezetőbbnek tartanánk, ha azok megismerését az indítvány megküldésével egy időben, a védelem által kért megismerési módon, pl. az indítványhoz csatolva biztosítanák.
- **Indokolatlannak tartjuk továbbá, hogy** a 463. § (3) bekezdése **csak az ügyiratok megismerésének az ülések előtti biztosítására határoz meg határidőt**, vagyis az olyan esetekre nem, amikor az letartóztatás meghosszabbításáról nem ülésen hoz döntést a bíróság.
- Emellett **a Javaslat nagyon rövid minimális időtartamot, 1 órát biztosít az ügyiratok megismerésére. Indokolt lenne ennek a minimálisan biztosítandó időtartam növelése például 8 órára a letartóztatás elrendelésére irányuló indítványok esetén.** (Utóbbi javaslat arra az esetre vonatkozik, ha a megismerés az indítvány megküldésével egy időben történő biztosítása nem valósul meg – amennyiben megvalósul, úgy az indítvány megküldésére kell megfelelő határidőt meghatározni, ahogy arra az előző pontban utaltunk.) Tekintettel arra, hogy a Javaslat 282. § (4) bekezdése szerint a vádemelés előtt a letartóztatás meghosszabbítása iránt az ügyészség a letartóztatás határidejének lejártá előtt öt nappal tesz indítványt a bíróságnak, **a letartóztatás meghosszabbítására irányuló indítványok esetében indokolt lenne egy több, például háromnapos minimális határidő előírása** (amennyiben a megismerés az indítvány megküldésével egy időben történő biztosítása nem valósul meg). Összefoglalva tehát az ügyiratok megismerésére **olyan határidőt kell biztosítani, amely reálisan lehetővé teszi a védelem számára az ülésre való felkészülést, beadvány/indítvány előterjesztését, iratok beszerzését**, stb. – erre a Javaslatban meghatározott minimum 1 óra kevésnek tűnik.

2.3. Az ügy anyagaiba való betekintés joga házi őrizet esetén

Végezetül érdemes kitérni arra kérdésre, hogy **a házi őrizet hatálya alatt állók számára nem lenne-e indokolt az ügyiratokhoz való hozzáférés biztosítása hasonló módon, mint ahogy azt a Javaslat a letartóztatottak esetében teszi.** A 2012/13/EU irányelv 7. cikk (1) bekezdése az őrizetbe vett, illetve fogva tartott („arrested and detained”) terheltek esetén írja elő az ügy anyagaiba való betekintés biztosítását, az irányelv preambuluma (21) bekezdése pedig a következőket mondja ki: „Ezen irányelvben az őrizetbe vett vagy fogva tartott gyanúsítottokra vagy vádlottokra vonatkozó utalások minden olyan helyzetre vonatkoznak, amikor büntetőeljárás során egy gyanúsítottat vagy vádlottat az [Emberi Jogok Európai Egyezménye] – az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélkezési gyakorlatában értelmezett – 5. cikke (1) bekezdésének c) pontja értelmében a szabadságától megfosztanak.” Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga szerint a házi őrizet, és különösen a hatályos magyar Be. szerinti házi őrizet az Emberi Jogok Európai Egyezményének 5. cikke szerinti szabadságtól való megfosztásnak minősül.³⁰ Így legalábbis felvethető, hogy az irányelvnek való teljes megfelelést az szolgálná, ha az ügy anyagaiba való betekintés az irányelv 7. cikk (1) bekezdése szerinti joga a házi őrizetbe vétel esetén is megilletné a terhelteket.

³⁰ Lásd pl.: *Süveges kontra Magyarország* (Application no. 50255/12, Judgment of 5 January 2016), 77. § („A jelen ügyben a felek nem vitatták, hogy a kérelmező házi őrizete az 5. cikk szerinti szabadságtól való megfosztást jelentett, és a Bíróság nem lát okot arra, hogy ezzel kapcsolatban másképp foglaljon állást (lásd: *Vachev kontra Bulgária*, no. 42987/98, § 64, ECHR 2004-VIII (kivonatok); *Lavents kontra Lettország*, no. 58442/00, § 63, 28 November 2002). A Bíróság úgy véli, hogy a házi őrizetben töltött időt figyelembe kell venni az előzetes letartóztatás hosszának értékelése során.”

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

3. A jogokra vonatkozó tájékoztatáshoz való jog és a jogokról szóló írásbeli tájékoztató (letter of rights)

Vonatkozó rendelkezések: 38. §, 69. §, 379. §

3.1. Az írásbeli tájékoztató átadásának időpontja

A 2012/13/EU irányelv 3. cikkének megfelelően a Javaslat 38. § (4) bekezdése kimondja, hogy a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság „a terheltet a büntetőeljárásban történő részvételének kezdetekor a jogairól tájékoztatja és a kötelezettségeire figyelmezteti”; a 2012/13/EU irányelv 4. cikkének megfelelően pedig azt, hogy ha „a terhelt fogva van, az eljáró bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság a terheltet a jogairól írásban is tájékoztatja”. A Javaslat 69. § (1) bekezdése emellett így rendelkezik: „A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság – e törvény eltérő rendelkezésének hiányában – a büntetőeljárásban részt vevő személyt az őt érintő eljárási cselekményt megelőzően a jogairól tájékoztatja, és a kötelezettségeire figyelmezteti.”

Bár a Javaslat 38. § (4) bekezdése értelmezhető úgy, hogy **az eljárási cselekményt „megelőző” tájékoztatás kötelezettsége a fogva levő terheltek írásbeli tájékoztatására is érvényes** (hiszen a nyomozó hatóság elsősorban az eljárási cselekmény helyén és idején tud írásbeli tájékoztatót adni a terheltnek a jogairól – a bv. intézetben adott tájékoztató forrása nem a nyomozó hatóság), **mégis célszerű lenne egyértelművé tenni, hogy ez a helyzet, és a legfontosabb eljárási jogokról a fogva lévő terheltet az első gyanúsított kihallgatása kezdetekor írásban is tájékoztatni kell.** Emellett szükséges a kapcsolódó egyéb hatályos jogszabályi rendelkezések, így a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) megfelelő módosítása is.

A Magyar Helsinki Bizottság már az előkészítő munkaanyagokkal kapcsolatos véleményében jelezte, hogy álláspontja szerint a kodifikációs folyamat során indokolt lenne a vonatkozó – jelenleg egyébiránt jellemzően nem a Be.-ben található – szabályokat úgy módosítani, hogy a 2012/13/EU irányelv 4. cikke szerinti, a terhelt jogairól szóló **írásbeli tájékoztatót a terheltek már az első kihallgatásukat megelőzően kézhez kapják**, ne pedig csak a fogva tartást foganatosító intézménybe való befogadáskor. Javaslatunk indoka, hogy bizonyos jogok tekintetében a fogva tartó intézményben való tájékoztatás megfosztja ezt az intézményt a garanciális súlyától, és kérdésessé teszi a vonatkozó irányelvnek való tényleges megfelelést is. A kihallgatásának megtörténte után a fogdán vagy a büntetés-végrehajtási intézetben elhelyezett személy számára például a „hallgatás jogára” vonatkozó írásos tájékoztató már nagy valószínűséggel nem jelent lényeges segítséget. [Nem beszélve arról, hogy a jelen jogszabályi környezetben nem értelmezhető a 2012/13/EU irányelv 4. cikk (1) bekezdésének azon követelménye sem, hogy a gyanúsítottaknak/vádoltaknak „lehetőséget kell adni” a jogokról szóló írásbeli tájékoztató elolvasására – a gyanúsított kihallgatás utáni ugyanis ennek garanciális jelentősége már nincsen.]

3.2. A tájékoztatás módja és tartalma

A Magyar Helsinki Bizottság üdvözli, hogy a Javaslat 69. § (2) bekezdése kötelezi a bíróságot, az ügyészséget és a nyomozó hatóságot, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személlyel történő kapcsolattartás során törekedjenek arra, „hogy a büntetőeljárásban részt vevő személy a vele közölteket megértse és magát megérttesse”. A 69. § (3) bekezdése – a hatályos Be. 62/A. §-ában található szabályokhoz hasonlóan – kimondja továbbá, hogy a fenti cél elérése érdekében a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a kapcsolattartás során „a) egyszerűen és közérthetően fogalmaz, b) figyelembe veszi a büntetőeljárásban részt vevő személy állapotát és személyes jellemzőit, valamint c) meggyőződik arról, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személy a vele szóban közölteket megértette-e, ennek hiányában a közlést megmagyarázza”. E szabályok megjelenítése (részben már a hatályos

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Be.-ben) mindenképpen előremutató lépés volt, de hangsúlyozni kívánjuk, hogy azok garanciális jellege csak akkor tud érvényesülni, és az biztosítja a 2012/13/EU irányelvnek való megfelelést a gyakorlatban is, ha a kapcsolódó végrehajtási rendeletek, illetve közjogi szervezetszabályozó eszközök megfelelő részletszabályokat állapítanak meg ebben a tekintetben, illetve ha a hatóságok által használt, a szóbeli tájékoztatás tartalmára is irányadó „sablonok” is tükrözik ezt a szemléletet. (Gondolunk itt pl. a RobotZsaru NEO központi iratmintatárában szereplő, a gyanúsított kihallgatásáról szóló, a rendőrség által alkalmazott jegyzőkönyvmintára, amely a terhelti jogokra való, a gyanúsított kihallgatás előtt elmondott figyelmeztetés szövegét is tartalmazza.)³¹

Ami a szóbeli tájékoztatás tartalmát illeti, meglátásunk szerint inkoherenciát okoz, hogy a szabadlábon levő és a fogva tartott terhelt jogairól szóló, a Javaslat 38. § (1) és (2) bekezdésében található felsorolás tartamilag nem egyezik a Bv. tv. 12. § (4)–(5) bekezdésével, noha a 38. § logikája szerint és a 38. § (4) bekezdését alapul véve a terheltet a 38. § (1) és (2) bekezdésében felsorolt jogairól kell tájékoztatni. [A Bv. tv. 12. § (4) bekezdése sorolja fel azokat a fogva tartással kapcsolatos jogokat, amelyekről a fogvatartottakat írásban tájékoztatni kell, míg a 12. § (5) bekezdése sorolja fel azokat a büntetőeljáráshoz kapcsolódó jogokat, amelyekről a kényszerintézkedés hatálya alatt állókat tájékoztatni kell.] Meglátásunk szerint **kívánatos lenne a Javaslat 38. §-a és a Bv. tv. 12. §-a közötti összhang megteremtése és az egymáshoz való viszonyuk tisztázása, a 2012/13/EU irányelv 3. és 4. cikkeinek való teljes körű megfelelés szem előtt tartásával.**³²

Jelen formájában egyébiránt a következő problémák vethetőek fel a Javaslat 38. § (1) bekezdésében található, a nem fogva tartott terhelt jogait tartalmazó felsorolással kapcsolatban a 2012/13/EU irányelv 3. cikk (1) bekezdésének való megfelelés tekintetében:

- A felsorolás nem tartalmazza kifejezetten a költségkedvezmény engedélyezése iránti kérelem benyújtásához való jogot, miközben a 2012/13/EU irányelv 3. cikk (1) bekezdés b) pontja szerint a „térítésmentes jogi tanácsadásra való bármely jogosultság[ról], és igénybevételének feltételei[ről]” tájékoztatni kell a terheltet. Ezt árnyalja, hogy a Javaslat 379. § (1) bekezdése szerint a „gyanúsítottat a kihallgatását megelőzően – a fogva tartásba került gyanúsítottat haladéktalanul – figyelmeztetni kell arra, hogy védőt hatalmazhat meg, vagy védő kirendelését indítványozhatja” – ugyanakkor **ez a rendelkezés sem szól arról, hogy a kifejezetten a költségkedvezmény kérelmezésének lehetőségéről, illetve annak feltételeiről tájékoztatni kellene a terheltet.** [Megjegyzendő, hogy a hatályos Be. 179. § (3a) bekezdése³³ ezt előírja.]
- Szintén **nem tartalmazza** Javaslat 38. § (1) bekezdése **a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogot**, noha az erről való tájékoztatást a 2012/13/EU irányelv 3. cikk (1) bekezdés d) pontja előírja, illetve az anyanyelv használatát egyébként a Javaslat a 76. §-ban biztosítja.

A Javaslat 38. § (2) bekezdése kapcsán, amely a fogva levő terhelt jogait sorolja fel, a következő problémák merülnek fel:

³¹ Lásd ezzel kapcsolatban még: *EU-irányelvek a gyakorlatban: A büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló EU-irányelv átültetésének vizsgálata. Országjelentés – Magyarország*, 2015. december, http://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_Measure_B_National_Report_on_Hungary_2015_HUN.pdf, 13–14. o.

³² Ehhez lásd még: *EU-irányelvek a gyakorlatban: A büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló EU-irányelv átültetésének vizsgálata. Országjelentés – Magyarország*, 2015. december, http://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_Measure_B_National_Report_on_Hungary_2015_HUN.pdf, 20–22. o.

³³ „A gyanúsítottat tájékoztatni kell arról is, hogy ha jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán a bűnügyi költséget előreláthatóan nem tudja megfizetni, és ezt a külön jogszabályban meghatározott módon igazolja, saját vagy védője kérelmére a bíróság, illetve az ügyész személyes költségmentességet engedélyezhet részére. A tájékoztatásnak ki kell terjednie arra is, hogy a személyes költségmentesség engedélyezése esetén a kirendelt védő díját és költségét az állam viseli.”

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

- Hiányzik a felsorolásból a „sürgősségi orvosi ellátáshoz való jog”, illetve annak előírása, hogy a fogva levő terheltet tájékoztatni kell arról, hogy „legfeljebb hány óráig vagy napig lehetnek megfosztva szabadságuktól, mielőtt igazságügyi hatóság elé állítják őket”, noha az ezekről való tájékoztatást a 2012/13/EU irányelv 4. cikk (2) bekezdés c) és d) pontja megkövetelik. Megjegyzendő, hogy az ezekről való írásbeli tájékoztatást a Bv. tv. 12. §-a előírja.
- Hiányzik a bekezdésből továbbá az, hogy a fogva tartott terheltnek átadandó írásbeli tájékoztató – a 2012/13/EU irányelv 3. cikk (3) bekezdésének megfogalmazásában – „alapvető tájékoztatást nyújt az őrizetbe vétel elleni panasztételnek, a fogva tartás felülvizsgálata kezdeményezésének, illetve ideiglenes szabadlábra helyezés kérelmezésének a nemzeti jog által biztosított lehetőségeiről”. Megjegyzendő, hogy az utóbbiról való írásbeli tájékoztatást a Bv. tv. 12. § (5) bekezdése előírja.

IV. TELEKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK HASZNÁLATA

Vonatkozó rendelkezések: XX. fejezet

Pozitívként értékeljük, hogy „a Javaslat a büntetőeljárás gyorsításának elősegítése érdekében [...] ki kívánja terjeszteni a hatályos törvény zártcélú távközlő hálózat alkalmazásának jelenleg csupán szűk körben alkalmazható szabályait”, és lehetővé teszi a telekommunikációs eszköz alkalmazását „az eljárás bármely szakaszában (tehát nem csupán a vádemelést követően), a büntetőeljárásban részt vevő bármely személy vonatkozásában (nem csupán a terhelt és a tanú tekintetében), és bármely eljárási cselekmény egész tartamára nézve (nem csupán a kihallgatás vonatkozásában, illetve a kihallgatás tartamára)”.³⁴

A Javaslat 117. § (2) bekezdés a) pontja garanciális megfontolásokból a terhelt hozzájárulásához köti a jelenlét telekommunikációs eszköz használatával történő biztosítását „a személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedés elrendelése tárgyában tartott ülésen”. Álláspontunk szerint azonban **megfontolandó, hogy a letartóztatás vagy házi őrizet elrendelésére irányuló indítványok esetében egyáltalán ne lehessen telekommunikációs eszköz használatával biztosítani a terhelt jelenlétét az ülésen**, arra tekintettel, hogy ezen az ülésen születik meg az első olyan bírói döntés, amely a terhelt személyi szabadságának elvonásával, illetve korlátozásával kapcsolatos, és a nyomozási bíró jellemzően itt találkozik első ízben a terhelttel, így az ülésen való személyes részvételnek kiemelt jelentősége lehet.

Alapjában véve egyetértünk továbbá azzal a koncepcióval, hogy a Javaslat 118. § (1) bekezdése meghatároz olyan esetköröket, amikor a bíróság csak indokolt esetben mellőzheti a telekommunikációs eszköz használatát, ugyanakkor nem tartjuk szerencsésnek, hogy a c) pont ilyen esetként említi a letartóztatás meghosszabbítása vagy fenntartása tárgyában tartott ülést. A személyi szabadsághoz való jog jelentőségére tekintettel **azt javasoljuk, hogy a letartóztatás meghosszabbítása vagy fenntartása tárgyában tartott ülés, de minimálisan a vádemelés után a letartóztatás fenntartása tárgyában tartott ülés esetében a terhelt hozzájárulása legyen szükséges ahhoz, hogy jelenlétét az ülésen telekommunikációs eszköz használatával biztosítsák, vagy utóbbi esetében akár ne is legyen lehetséges a terhelt jelenlétének telekommunikációs eszközzel való biztosítása.** A fenntartással kapcsolatos ülés kiemelése azért is indokolt, mert ez az az ülés, amelyen a perbíróság első alkalommal találkozhat személyesen a terhelttel a kényszerintézkedésekkel összefüggésben.

³⁴ Indokolás, 342. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

V. A KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK

A Javaslát számos pozitív, előremutató, a védelemhez való jog kiteljesítését, illetve a szabadságkorlátozás arányosságának biztosítását célzó elemet tartalmaz. Ilyen különösen

- az arányosság követelményének kiemelt megjelenítése a normaszövegben;
- az óvadék alkalmazási lehetőségének kiterjesztése;
- a letartóztatás alternatíváját jelentő kényszerintézkedések körének bővítése;
- a terhelti „összebeszélés” jogszerűségének rögzítése;
- ülés tartásának kötelezővé tétele, ha a kényszerintézkedés okaként új körülmény merül fel;
- azon lehetőség megteremtése, hogy a terhelt a kényszerintézkedésről döntő másodfokú bíróság ülését indítványozza;
- a kollúzióra hivatkozás kizárása az elsőfokú ítélet meghozatalát követően.

Ugyanakkor egyes, a kényszerintézkedéseket érintő – akár a Nyolcadik részben, akár más részekben található – rendelkezések kapcsán továbbra is felvethetők alapjogi aggályok, illetve egyes jogintézmények további finomítása látszik szükségesnek. Ezeket az alábbiakban részletezzük.

1. Őrizet

Vonatkozó rendelkezések: XLIII. fejezet

263. §

263. § (2) A bíróság, az ügyészség, vagy a nyomozó hatóság szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén a terhelt, vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy őrizetbe vételét rendelheti el

a) tettenérés esetén a terhelt személyazonossága nem állapítható meg, [...].

Noha nyilvánvalóan nem indokolatlan a szabadságelvonás lehetőségének biztosítása ilyen esetekben, meglátásunk szerint ezek kezelésére megfelelő a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 29. § (1) bekezdés a) pontjában és (4) bekezdésében biztosított azon lehetőség, mely szerint a rendőr a feladata ellátása során igazoltathatja azt, akinek a személyazonosságát bűnüldözési célból meg kell állapítani, és a személyazonosság megállapításának sikertelensége esetén az igazoltatott előállítható, illetve a 38. § (1) bekezdés, amelynek alapján a rendőrség az előállított személyt 24 óra időtartamra jogosult közbiztonsági őrizetbe venni, ha azt személyazonosság megállapítása szükségessé teszi. Álláspontunk szerint **az érintett büntetőeljárásai őrizetbe vétele, és így személyi szabadságának 72 órára történő elvonása a személyazonosság megállapításához, mint elérni kívánt célhoz képest aránytalan alapjog-korlátozást eredményezne.**

Természetesen a személyazonosság bűncselekményhez kapcsolódó megállapítása céljából elrendelt őrizet szabályait a Be.-ben is el lehet helyezni, de ebben az esetben differenciálni kell az időtartamot a szabadságelvonás célja alapján. Míg az esetleges további kényszerintézkedést előkészítő őrizet esetében indokolt három napot biztosítani arra, hogy a hatóságok beszerezzék azokat a bizonyítékokat, amelyek értékelése alapján a bíróság megalapozottan tud dönteni az alkalmazandó kényszerintézkedésről, addig a személyazonosság megállapításához az esetek túlnyomó többségében nagy valószínűséggel nincs szükség 72 órás időtartamra. Így nem indokolt ezen az alapon ilyen hosszán megfosztani a szabadságától olyasvalakit, akivel szemben egyébként nem valószínűsíthető kényszerintézkedés (hiszen amennyiben az lenne, úgy a b) pont alapján lehetne őrizetben tartani).

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

359. §

359. § (1) Az ügyészség és a nyomozó hatóság halasztást nem tűrő esetben határozat hozatala nélkül, nyomban elvégezheti az olyan kényszerintézkedést és bizonyítási cselekményt, amelynek elrendelésére egyébként jogosult. [...]

(3) Az (1) bekezdésben meghatározott eljárási cselekmény elrendelését az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság utólag, legkésőbb három napon belül a 355. §-nak megfelelően írásba foglalja.

Ez a rendelkezés a jogorvoslathoz való joggal kapcsolatos visszásságot eredményezhet az őrizet vonatkozásában, ha ugyanis az ügyészség vagy a nyomozó hatóság határozat hozatala nélkül veszi őrizetbe a terheltet, majd a háromnapos határidőt kihasználva annak legvégén foglalja írásba a rendelkezést, úgy – figyelemmel az őrizet 72 órás maximális tartamára – a jogorvoslati jog nyilvánvalóan kiüresedik a döntés indokai megismerhetőségének hiányában.

2. Óvadék

Vonatkozó rendelkezések: XLIV. fejezet

268. §

268. § (1) Ha a bíróság elrendelte a terhelt letartóztatását,

a) az óvadék letevője elveszti a jogát az óvadékra, [...].

Figyelemmel arra, hogy a letartóztatás valószínűségi alapon is elrendelhető, elvileg nem zárja ki semmi azt, hogy adott esetben egy jelentős összegű óvadék letétele után a bíróság a 280. § c)–e) pontjai alapján rendelje el a terhelt letartóztatását anélkül, hogy pl. konkrét kísérlet történe a terhelt részéről az eljárás befolyásolására, vagy újabb bűncselekmény elkövetésére. Álláspontunk szerint ezért rögzíteni kellene, hogy az óvadék elvesztése csak abban az esetben következhet be, ha a terhelt

- megszökött, elrejtőzött,
- a büntetőeljárásban részt vevő személy befolyásolásával, a büntetőeljárásban részt vevő személy megfélemlítésével, tárgyi bizonyítási eszköz megsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével veszélyeztette a bizonyítást, vagy
- szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követett el.

3. Bűnügyi felügyelet

Vonatkozó rendelkezések: XLV. fejezet

269. §

Üdvözlendő az alternatív kényszerintézkedések körének bővítése. Érdemes lenne külföldi példák alapján további intézkedések bevezetését megfontolni: ilyen például a részleges – csak bizonyos napszakokra, elsősorban estére és éjszakára kiterjedő – házi őrizet (egyfajta kijárási tilalom). Ez az Egyesült Királyságban ismert kényszerintézkedés lehetővé teszi például a munkavégzést az azzal érintett személy számára.

270. §

270. § (1) Bűnügyi felügyelet akkor rendelhető el letartóztatás helyett, ha

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

- a) a bűncselekmény jellegére,
  - b) a terhelt személyi és családi körülményeire, különösen az egészségi állapotára, idős korára,
  - c) a terhelt és a sértett viszonyára,
  - d) a terhelt eljárás előtt és az eljárás során tanúsított magatartására, illetve
  - e) a büntetőeljárás időtartamára
- tekintettel a letartóztatással elérni kívánt célok bűnügyi felügyelettel is biztosíthatók.

Az Indokolás³⁵ szerint „a szükségesség és arányosság elvére figyelemmel, illetve annak érdekében, hogy szabadságelvonásra vagy annak valamely szigorúbb formájára mindig csak a legvégső esetben kerülhet sor, a Javaslat az kényszerintézkedések szabályozása során azt a sorrendet érvényesíti, hogy a legkisebb szabadságkorlátozással járó kényszerintézkedéstől halad a személyi szabadság teljes elvonásával járó kényszerintézkedés felé”. Ezzel összhangban a 262. § szerint a kényszerintézkedés elrendelésekor arra kell törekedni, hogy annak alkalmazása az érintett alapvető jogának a korlátozását csak a legszükségesebb mértékben és ideig eredményezze, továbbá súlyosabb korlátozással járó kényszerintézkedés akkor rendelhető el, ha a kényszerintézkedéssel elérni kívánt cél kisebb korlátozással járó kényszerintézkedéssel vagy egyéb eljárási cselekménnyel nem érhető el.

Ezekkel az – üdvözlendő – törekvésekkel és alapelvekkel ellentétes a 270. §-nak – a jelenlegi Be.-ből átemelt – megfogalmazása, amely azt sugallja, hogy a főszabály a letartóztatás, a kényszerintézkedések céljai alapvetően „letartóztatással elérni kívánt célok”, és alternatív megoldásoknak csak akkor van helyük, ha az elsődlegesen a letartóztatással megvalósítandó célok esetlegesen biztosíthatók enyhébb eszközökkel is.

Úgy véljük, hogy az indokolásban megfogalmazott célkitűzéseket egy fordított módon megfogalmazott rendelkezés fejezné ki jobban:

„Letartóztatás akkor rendelhető el bűnügyi felügyelet helyett, ha

- a) a bűncselekmény jellegére,
- b) a terhelt személyi és családi körülményeire,
- c) a terhelt és a sértett viszonyára,
- d) a terhelt eljárás előtt és az eljárás során tanúsított magatartására, illetve
- e) a büntetőeljárás időtartamára

tekintettel a kényszerintézkedésekkel elérni kívánt célok bűnügyi felügyelettel nem biztosíthatók.”

Ezzel összefüggésben fenntartjuk a börtönszűfoltosság csökkentése kapcsán tett javaslatunkat,³⁶ hogy arra vonatkozóan külön – jogszabályban rögzített – indokolási kötelezettség terhelje a bírókat, hogy valamely esetben miért nem elégséges az enyhébb kényszerintézkedések alkalmazása.

272–273. §

272. §

(1) A vádemelés előtt elrendelt bűnügyi felügyelet az elsőfokú bíróság tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tart.

(2) A vádemelés után az elsőfokú bíróság által elrendelt vagy fenntartott bűnügyi felügyelet az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig tart.

(3) Az elsőfokú bíróság által az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott, illetve a másodfokú bíróság által elrendelt bűnügyi felügyelet a másodfokú eljárás befejezéséig tart. (...)

³⁵ 365. o.

³⁶ Lásd: Javaslatok a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfoltosságának csökkentésére, 2016. május 9., http://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_javaslatok_tulzsufoltsga_201605-1.pdf, 8. o.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

273. §

(1) Ha a vádemelés előtt elrendelt vagy fenntartott bűnügyi felügyelet tartama meghaladja a hat hónapot anélkül, hogy az ügyészség vádat emelt volna, a bűnügyi felügyelet fenntartásának indokoltságát a bíróság megvizsgálja. Ezt követően a bűnügyi felügyelet fenntartásának indokoltságát a bíróság hathavonta felülvizsgálja.

Az Indokolás szerint „**a Javaslat egységesíti a bűnügyi felügyelet egyes formáinak tartamára vonatkozó szabályokat.** Ezek a következőkben térnek el a letartóztatás szabályaitól: Minden ide tartozó kényszerintézkedés az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tart, ha azokat a vádemelést megelőzően rendelik el. Ha a vádemelést megelőzően elrendelt vagy fenntartott bűnügyi felügyelet tartama meghaladja a hat hónapot anélkül, hogy az ügyészség vádat emelt volna, a bűnügyi felügyelet fenntartásának indokoltságát a bíróság megvizsgálja.”³⁷ Ez nyilvánvaló szigorítást jelent a házi őrizet tartamának és meghosszabbításának jelenlegi szabályaihoz képest, amelyek megegyeznek az előzetes letartóztatásra vonatkozó rendelkezésekkel.

Míg a bűnügyi felügyeletnek a házi őrizetnél enyhébb fokú szabadságkorlátozást jelentő formáinál ez a megoldás elfogadható, addig a házi őrizet vonatkozásában aggályosnak mutatkozik. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga ugyanis egyértelmű abban, hogy a házi őrizet is olyan szabadságelvonásnak tekintji, amely az Emberi Jogok Európai Egyezménye 5. cikk (3) bekezdésének hatálya alá tartozik,³⁸ így az előzetes letartóztatással kapcsolatos követelmények a házi őrizetre is érvényesek.

Ennek fényében nehezen indokolható egyrészt az a jelentős különbség, amely a Javaslat szerint a letartóztatás és a házi őrizet tartama (hosszabbítása) között mutatkozik, másrészt pedig az, hogy a házi őrizet tartamára vonatkozó rendelkezések megegyeznek a szabadságelvonással nem járó kényszerintézkedések tartamát szabályozó normákkal. **Azt javasoljuk** ezért (elismerve, hogy a házi őrizet a letartóztatáshoz képest szignifikánsan kevésbé restriktív szabadságelvonási forma), **hogy a vádemelés előtt elrendelt házi őrizetet háromhavonta kelljen meghosszabbítani.**

275. §

275. § (1) Ha a lakhelyelhagyási tilalom vagy a házi őrizet tartama alatt a terhelt életkörülményeiben olyan lényeges változás következik be, amely miatt a bűnügyi felügyelettel érintett tartózkodási hely, lakóhely, vagy terület, illetve lakás és ahhoz tartozó bekerített hely ideiglenes elhagyása vagy megváltoztatása szükséges, a vádemelés előtt az ügyészség, azt követően a bíróság a terhelt kérelmére a bűnügyi felügyelet részlegesen feloldhatja.

A házi őrizet (és a lakhelyelhagyási tilalom) részleges feloldása a szabadságkorlátozás szempontjából lényeges döntés, adott esetben – a feloldás szükségességét megalapozó indok (egészségügyi probléma, nyomós családi ok) függvényében – kifejezetten jelentős hatással lehet a terheltre, az erre irányuló kérelem elutasítása súlyos joghátrányt okozhat a szabadságától megfosztott, vagy abban korlátozott személy számára. Emiatt – a strasbourgi sztenderdek fényében is – szükséges annak biztosítása, hogy végső soron bírói döntés születhessen a kérdésről (a feloldásra irányuló indítvány elutasítása esetén). Ezért javasoljuk, hogy a bűnügyi felügyelet részleges feloldása tárgyában hozott döntés is kerüljön be a felülbírálati indítvánnyal támadható határozatok közé (365. §).

³⁷ Indokolás, 367. o.

³⁸ Vö. *Nikolova kontra Bulgária (No. 2)* (Application no. 40896/98, Judgment of 30 September 2004), 74. § és *Dacosta Silva kontra Spanyolország* (Application no. 69966/01, Judgment of 2 November 2006), 42. §.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A bűnügyi felügyelettel kapcsolatos egyéb felvetések

A házi őrizettel kapcsolatban szükséges lenne annak a szabályozása, hogy mi történjen azokkal a terheltekkel, akiket – például a jogszabályi felső tartam elérése miatt – nem lehet, vagy nem indokolt előzetes letartóztatásban tartani, de nincs olyan tartózkodási hely, amelyet számukra a házi őrizet helyeként ki lehet jelölni. Emellett a Magyar Helsinki Bizottság esetei között több is van, ahol súlyos alapjogi kérdéseket vetett fel, hogy a házi őrizetbe helyezett és ezért munkát vállalni nem tudó terhelte befogadását, eltartását, ellátását senki nem vállalta, így alapvető szükségleteik kielégítése (lakóhely télen, élelmiszer és gyógyszerek beszerzése) megoldhatatlanná vált. Célszerű lenne az intézmény újraszabályozása kapcsán ezt a kérdéskört is átgondolni.

4. Letartóztatás

Vonatkozó rendelkezések: XLVI. fejezet

285. §

285. §

(1) A letartóztatás legfeljebb

a) egy évig tart, ha a terhelttel szemben három évnél nem súlyosabb,

b) két évig tart, ha a terhelttel szemben öt évnél nem súlyosabb,

c) három évig tart, ha a terhelttel szemben tíz évnél nem súlyosabb,

d) négy évig tart, ha a terhelttel szemben tíz évnél súlyosabb

szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás.

(2) Nem alkalmazandó az (1) bekezdés szerinti időtartam,

a) ha a terhelttel szemben életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás,

b) az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott letartóztatás esetén

c) ha az ügyben másod-, vagy harmadfokú bírósági eljárás van folyamatban.

Üdvözljük, hogy szűkült azoknak a bűncselekményeknek a köre, amelyekkel összefüggésben a Javaslat értelmében fennmaradna az úgynevezett „korlátlan” előzetes letartóztatás intézménye, ugyanakkor – összhangban az alapvető jogok biztosának alkotmánybírói indítványával³⁹ – továbbra is fenntartjuk azt a korábban részletesen kifejtett álláspontunkat,⁴⁰ hogy még a legsúlyosabb, életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntethető bűncselekmények esetén sem fogadható el a felső időkorlát nélküli előzetes letartóztatás. Az állam a büntetőeljárás sikertelenségének – ésszerű időn túli elhúzódásának – a kockázatát nem háríthatja a terheltre, a jogalkotó nem küldheti azt az üzenetet a jogalkalmazónak, hogy a súlyos cselekményekkel gyanúsított/vádolt terheltek esetében nem kell törnie magát az eljárás mielőbbi befejezésének érdekében, hiszen nincs olyan abszolút határ, amelyen túl ne tarthatna fogva egy jogerősen el nem ítélt személyt.

³⁹ Lásd:

http://www.ajbh.hu/documents/10180/1957691/Alkotm%C3%A1nyb%C3%ADr%C3%B3s%C3%A1gi+ind%C3%ADtv%C3%A1ny+az+el%C5%91zezes+letart%C3%B3ztat%C3%A1s+id%C5%91tartam%C3%A1r%C3%B3l+441_2014/ceab43cc-28b7-45de-bcd8-560451487af3;jsessionid=14B19DE356AB392F37F53AE1DFDF5ADB?version=1.1.

⁴⁰ Lásd: http://helsinki.hu/wp-content/uploads/elo%CC%8Bzetes-letart_beadvany.pdf.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A letartóztatással kapcsolatos egyéb felvetések

a) Üdvözlendő, hogy az 547. § (2) bekezdése értelmében a letartóztatást az elsőfokú ügydöntő határozat meghozatala után nem lehet az eljárás megghiúsításának veszélyére alapozni, ugyanakkor továbbra is fenntartjuk, hogy megfontolandó egy olyan tartalmú orientáló szabály törvénybe foglalása, amely szerint **a kollúzió veszélyének fennállását a vádemelést követően fokozott körültekintéssel kell vizsgálni**. Ezzel összefüggésben utalunk az EBH2009. 2025. számon közzétett eseti döntésre is, amely kimondja: kétségtelen, hogy a hatályos Be. 129. § (2) bekezdés c) pontja szerinti veszély jelentősége általában a bizonyítási eljárás kezdetén a legnagyobb, és ezért kiváltképp fontos annak vizsgálata, hogy az eljárás későbbi szakaszában az erre való következtetés továbbra is okszerű és célszerű-e. Utalni kell emellett az Emberi Jogok Európai Bíróságának pl. a *Szeloch kontra Lengyelország* ügyben⁴¹ hozott ítéletére, amelyben az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította: „még ha feltételezzük is, hogy a kérelmező szabadon bocsátása lehetőséget teremthet számára az összebeszélés vagy a bizonyítékok elrejtésének megkísérlésére, ennek nem lehet lényeges negatív hatása a büntetőeljárásra, mivel ezt megelőzően már minden olyan tanút meghallgattak, aki az eset ténybeli körülményeire vonatkozóan bizonyítékot tudott szolgáltatni” (93. §).

b) Indokolt továbbá megfontolni annak jogszabályba foglalását, hogy **amennyiben a letartóztatás valamely különös okára a bíróságok az eljárás során nem hivatkoznak, vagy az arra való hivatkozást az eljárás egy pontján mellőzik, akkor az adott különös okra az eljárás későbbi szakaszában csak abban az esetben hivatkozhatson (újfent) a bíróság, ha azt valamilyen új körülmény indokolja**. Ennek jogszabályba foglalása elősegíthetné az egyéniesített döntéshozatal követelményének érvényesülését.

c) A letartóztatás elrendelésének általános feltétele, hogy annak csak szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban van helye. Ez azonban meglehetősen súlytalan feltétel, hiszen alig van a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (a továbbiakban: Btk.) olyan cselekmény, amelynél nem szabható ki szabadságvesztés. Ennek fényében javasoljuk, hogy **letartóztatást** – főszabály szerint – **csak három év szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő bűncselekmény miatt indult eljárásban lehessen elrendelni**, egyéb esetben csak akkor, ha van olyan körülmény, amely ezt kifejezetten indokolja (adaptálható lenne pl. a fiatalok terhelte öt évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény gyanúja miatti letartóztatására vonatkozó feltételrendszer – 673. §).

d) Bár a Javaslathoz értelmében a letartóztatás általános feltétele továbbra is az, hogy a terhelttel szemben szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény megalapozott gyanúja álljon fenn, a hazai gyakorlat nem következetes abban a kérdésben, hogy a megalapozott gyanú fennállását a nyomozási bíró vizsgálhatja-e, és ha igen, akkor milyen körben. Ezzel összefüggésben szükséges jelezni, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga megköveteli, hogy amennyiben az előzetes szabadságelvonás megalapozottságának megítéléséhez szükséges, úgy a nemzeti jogrendszerek akár teljeskörű bizonyítás felvételét is lehetővé tegyék az erről döntő bíróság előtt. „Az előzetes fogvatartással kapcsolatos ügyekben – mivel a folyamatos fogvatartás jogszerűségének egyik elengedhetetlen feltétele az, hogy tartósan fennálljon az alapos gyanúja annak, hogy a vádlott bűncselekményt követett el – a letartóztatott személy számára lehetőséget kell biztosítani arra, hogy érdemben vitassa a vele szemben felhozott gyanúsítást, illetve vádat. Ehhez szükség lehet arra, hogy a bíróság olyan tanúkat hallgasson meg, akiknek a vallomása jelentőséggel bírhat a fogvatartás további jogszerűsége szempontjából [...]”⁴²

⁴¹ Application no. 33079/96, Judgment of 22 February 2001

⁴² *Az Egyezmény 5. cikkére vonatkozó kézikönyv, a szabadsághoz és a biztonsághoz való jog*, Emberi Jogok Európai Bírósága, 205. pont (*Jurcan and Jurcan kontra Moldova*, Application no. 39835/05, Judgment of 23 October 2007), 67–70. §. Elérhető: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_5_HUN.pdf.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Erre tekintettel **megfontolandónak tartjuk annak jogszabályi szinten való rögzítését, hogy az előzetes letartóztatás kérdésében döntő bíróság az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejét is mérlegeli a letartóztatás általános oka fennállásának érdemi vizsgálata érdekében.**

e) A Javaslát helyesen fenntartja azt a követelményt, hogy a büntetőeljárást soron kívül kell lefolytatni, ha a terhelt letartóztatásban van, távollattás, vagy előzetes kényszergyógykezelés hatálya alatt áll. Ezzel kapcsolatban két szempontra kell felhívni a figyelmet.

Egyrészt arra, hogy a házi őrizet szabadságelvonási jellege miatt elengedhetetlen ennek a követelménynek a kiterjesztése a házi őrizetre is, másrészt pedig arra, hogy a jelenlegi Be. hasonló rendelkezése az érvényesülése kikényszerítését lehetővé tévő eszközök nélkül nem jelenti hatékony gátját a „foglyos” ügyek elhúzódnásának. Sőt, a Magyar Helsinki Bizottság által az előzetes letartóztatás gyakorlatával kapcsolatban végzett kutatásban meginterjúvolt személyek (ügyvédek, ügyészek, bírák) egy része szerint az a tény, hogy a fogva tartott terhelt rendelkezésre áll, bizonyos esetekben még kényelmesebbé is teszi a hatóságokat.

Véleményünk szerint ezért **indokolt lenne a soronkívüliség elvének a gyakorlatban való érvényesülését előmozdító, illetve biztosító további eszközök jogszabályba foglalása.** Így például **jogszabályi szinten kellene eszközöket biztosítani a bíróság számára a soronkívüliség elvének érvényesítésére: pl. ha a nyomozás elhúzódnása a letartóztatás elhúzódnását is okozza, a bíró határozhasson meg határidőt egyes – a letartóztatás szükségességének alapjaként az indítványban megjelölt – nyomozati cselekmények elvégzésére, vagy legyen a bírónak jogszabályban kimondott lehetősége a letartóztatás megszüntetésére abban az esetben, ha úgy látja, hogy a nyomozó hatóság nem tartja be a soronkívüliség követelményét, stb.**

5. A bíróság eljárása a vádemelés előtt

Vonatkozó rendelkezések: Tizenkettedik rész

463. §

A letartóztatásra irányuló indítványt alátámasztó ügyiratok megismerésével kapcsolatos problémák felsorolását és megoldási javaslatainkat lásd a tájékoztatáshoz való joggal foglalkozó részben.

472–473. §

472. §

(3) A letartóztatás elrendelésére irányuló indítvány elutasítása esetén – ideértve azt is, ha a bíróság a letartóztatás helyett bűnügyi felügyeletet rendel el –, ha az ügyészség fellebbezést jelentett be, a terhelt a jogorvoslati nyilatkozatával egyidejűleg indítványozhatja, hogy a fellebbezést ülésen bírálják el.

473. §

(2) A nyomozási bíró határozata elleni fellebbezést a törvényszék másodfokú tanácsa, a törvényszék egyesbírájának határozata elleni fellebbezést az ítélőtábla másodfokú tanácsa bírálja el.

(3) A fellebbezést a bíróság a (4) bekezdésben meghatározott kivétellel tanácsulésen bírálja el.

(4) Ha a terhelt indítványozta, hogy a személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedés elrendelésére irányuló indítvány elutasítása esetén a fellebbezést ülésen bírálják el, a törvényszék másodfokú tanácsa ülést tart. Az ülés tartására a 467. § és a 468. §-t kell alkalmazni. A fellebbezés elbírálásának nem akadályja, ha a terhelt az ülésen nem jelenik meg.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Kifejezetten üdvözlendő, előremutató újítás a másodfokú ülés lehetőségének bevezetése. Az intézménnyel összefüggésben azonban fontos felhívni a figyelmet az alábbiakra.

A jelenlegi normaszöveg csak az elrendelés esetére teszi lehetővé, hogy a terhelt kérje az ülés tartását, noha tapasztalataink szerint az a helyzet, amelyet ez a rendelkezés orvosolni hivatott (nevezetesen, hogy az a bíróság, amelyik a szabadságelvonást – az elsőfokú döntéssel szemben – elrendeli/meghosszabbítja/fenntartja, nem szerez személyes tapasztalatot az érintett terheltről), nem csupán az elrendeléskor merül fel, hanem a későbbi hosszabbítások/fenntartások során is, sőt ilyenkor gyakrabban, hiszen az elrendeléskor jellemzően még rövid ideje tart az eljárás, nincs lehetőség a terhelt körülményeinek és várható magatartásának olyan fokú felmérésére, mint a későbbiekben. Gyakran fordul elő, hogy a nyomozási bíró a letartóztatás 6–9. hónapja körül ítéli úgy, hogy az előtte addigra többször megjelent terheltről – és az eljárás alakulásáról – már van annyi információja, hogy megalapozott, megfontolt döntést hozzon a letartóztatás megszüntetéséről.

Éppen ezért feltétlenül szükséges lenne ezt a lehetőséget nemcsak az elrendelésre, hanem a meghosszabbításra is kiterjeszteni.

532. §

532. § (1) Ha a bíróság tanácsban jár el, a tárgyalás elnapolása után, szükség esetén tanácsülésein is határozhat (...)
e) a személyi szabadság elvonásával vagy korlátozásával járó kényszerintézkedésről.

Továbbra is úgy gondoljuk, hogy **meg kell szüntetni azt a lehetőséget, hogy a tárgyalás elnapolása után a bíróság tanácsülésein, tehát a terhelt és a védő távollétében is határozhasson a személyi szabadság elvonásával vagy korlátozásával járó kényszerintézkedésről.**

A fenti szabály egyrészt ellentétes az Emberi Jogok Európai Egyezményének 5. cikkével, másrészt az Alkotmánybíróság 10/2007. (III. 7.) AB határozatára figyelemmel ellentétes az Alaptörvénnyel is. Utóbbi határozatában ugyanis az Alkotmánybíróság megsemmisítette a büntetőeljárás törvény azon rendelkezését, amely lehetővé tette a terhelt előzetes letartóztatásának a távollétében való elrendelését szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén, ha a bírósági eljárás során a meg nem jelent vádlott elővezetését korábban már elrendelték. A határozat szerint sértette a személyi szabadsághoz való jogot, hogy annak elvonására bírói meghallgatás nélkül és megfelelő mérlegelési szempontok hiányában kerülhetett sor. Az Alkotmánybíróság kimondta: „Az Alkotmány [...] írja elő [az előzetes letartóztatással kapcsolatos] döntési eljárás garanciális szabályaként, hogy a bíróságnak a terheltet előzetesen meg kell hallgatnia. A meghallgatás része [...] az eljárás egésze során irányadó tisztességes eljárás követelményének. [...] Minderre figyelemmel nincs olyan felismerhető alkotmányos érdek vagy cél, amelyből következően a terheltnek [...] – a bírói meghallgatásra vonatkozó – jogai, az eljárás tisztességének sérelme nélkül korlátozhatók lennének.”

A vádemelést megelőző bírósági eljárással kapcsolatos egyéb felvetések

a) Továbbra is fenntartjuk, hogy lényeges volna **a kötelező védői jelenlét előírása a letartóztatással, illetve általában a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos üléseken**, de minimálisan a letartóztatás elrendelésével kapcsolatos ülésein, figyelemmel arra, hogy tényleges hatását tekintve a letartóztatás a magyar jogrendszer által ismert leghatározottabb büntetőjogi szankcióval azonos értékű.

b) Aggályos, hogy sok esetben csak hónapokkal az elsőfokú döntést követően születik meg az előzetes letartóztatás ellen beterjesztett fellebbezést elbíráló végzés – sokszor ráadásul nagyon rövid, általános indokolással –, mert a fellebbezések elbírálása nincs határidőhöz kötve. A Magyar Helsinki Bizottság így azt

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

javasolja, hogy **az új büntetőeljárás törvény határozzon meg megfelelő határidőt a letartóztatással kapcsolatos döntés elleni fellebbezést elbíráló végzések meghozatalára.**

c) A fellebbezéshez való jog gyakorlását hátráltatja továbbá, hogy a terheltek – illetve védők – sok esetben csak jóval az ülés megtartását követően kapják kézhez az előzetes letartóztatással kapcsolatos indokolt írásbeli döntéseket. Így azt javasoljuk, hogy az új büntetőeljárás **törvény határozzon meg megfelelően rövid határidőt a letartóztatással kapcsolatos írásbeli, indokolt végzések meghozatalára, közlésére.**

d) Szintén problémákat okoz, hogy az ügyészség a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos döntések elleni fellebbezéseit nem kézbesíti a védelemnek, amely így meg van fosztva attól a lehetőségtől, hogy arra (érdemben) reagáljon. Így **az új büntetőeljárás törvényben javasolt rögzíteni, hogy a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos döntések elleni fellebbezést a védelemnek is megfelelő időben kézbesíteni kell** (és nem csak abban az esetben, ha a másodfok a terhelti indítvány alapján ülésen bírálja el a fellebbezést).

VI. HANGFELVÉTEL VAGY AUDIOVIZUÁLIS FELVÉTEL KÉSZÍTÉSE AZ ELJÁRÁSI CSELEKMÉNYEKRŐL

Vonatkozó rendelkezések: 350. §, 437. §

Üdvözljük, hogy – korábban megfogalmazott javaslatainkkal összhangban – **a Javaslat 350. § (3) bekezdése és a 437. § (3) bekezdése az eljárás egésze tekintetében ingyenesen biztosítja a nyomozási, eljárási cselekmények rögzítését**, amikor úgy rendelkeznek, hogy az eljárási cselekményről folyamatos hangfelvételt vagy audiovizuális felvételt kell készíteni az adott eljárási cselekménnyel egyidejűleg végzett jegyzőkönyvezés mellett, ha ezt az eljárási cselekményre idézett, vagy arról értesített terhelt, védő vagy sértett indítványozza. Vagyis a Javaslat eltörli azt a jelenleg a Be. 167. § (1) és a 252. § (2) bekezdésében szereplő szabályt, amely szerint a nyomozási és eljárási cselekmények rögzítése csak abban az esetben kötelező, ha azt a terhelt, a védő vagy a sértett a költségek egyidejű előlegezésével indítványozza. Pozitívum továbbá, hogy a 350. § (2) bekezdése és a 437. § (2) bekezdése értelmében az ügyészség, a nyomozó hatóság és a bíróság indítványra vagy hivatalból is elrendelheti folyamatos hangfelvétel vagy audiovizuális felvétel készítését. **Egyértelművé kellene tenni ugyanakkor, hogy az indítványozás joga a büntetőeljárásban részt vevő személyek közül kiket illet meg.** (Itt utalnánk vissza a Magyar Helsinki Bizottság az előkészítő munkaanyagokkal kapcsolatos véleményében foglalt azon álláspontjára, amely szerint a tanúk is lehetnek illetéktelen nyomásgyakorlás vagy bántalmazás áldozatai a rendőrségi kihallgatások alatt, így minimálisan a saját kihallgatásuk rögzítésének indítványozását a tanúk számára is lehetővé kellene tennie az új büntetőeljárás törvénynek.)

A Javaslat 350. § (2) bekezdése és a 437. § (2) bekezdése úgy rendelkezik továbbá mind a nyomozati, mind a bírósági szak tekintetében, hogy „[j]ogszabály elrendelheti az eljárási cselekményekről folyamatos hangfelvétel, vagy audiovizuális felvétel készítését az adott eljárási cselekménnyel egyidejűleg végzett jegyzőkönyvezés mellett”. Vagyis **sajnálatos módon a Javaslat nem határozza meg törvényi szinten a kötelező rögzítés eseteit, hanem azt az egyelőre ismeretlen tartalmú végrehajtási rendeletekre hagyja, és nem teszi főszabállyá a terhelti kihallgatások és a tanúkihallgatások esetében a rögzítést**, pl. olyan esetekben sem, amikor nincs jelen a védő a terhelt kihallgatásán vagy szembesítésén. A Magyar Helsinki Bizottság továbbra is hangsúlyozza, hogy – többek között az előkészítő munkaanyaggal kapcsolatos véleményében részletezett okokból – **szükséges lenne annak előírása főszabályként az új büntetőeljárás törvényben, hogy a terhelti kihallgatásokról és a tanúkihallgatásokról folyamatos hangfelvétel vagy audiovizuális felvétel készüljön.**

Emellett praktikus szempontokból továbbra is **a kihallgatások, eljárási cselekmények audiovizuális úton való rögzítését tartjuk célszerűbbnek** a folyamatos hangfelvételhez képest, ezért javasoljuk, hogy az új

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

büntetőeljárás törvény rendelkezzen úgy, hogy lehetőség szerint audiovizuális felvételt kell készíteni az eljárási cselekményről.

Problémát okoz és okozhat a jövőben továbbá, hogy mivel azt a hatályos Be. és a Javaslat nem írja elő, a terhelteket és a tanúkat nem figyelmeztetik arra, hogy indítványozhatják folyamatos hangfelvétel vagy audiovizuális felvétel készítését az eljárási cselekményekről. Így pl. ha a terheltnek nincs védője, nem valószínű, hogy tudomása lesz róla, hogy előterjeszthet ilyen indítványt. Az új büntetőeljárás törvénynek így álláspontunk szerint elő kellene írnia, hogy **a kihallgatott személyeket tájékoztassák arról, hogy ez a lehetőség a rendelkezésükre áll.**

VII. A BÍRÓSÁGI TITKÁR ELJÁRÁSA

Vonatkozó rendelkezés: 419. §

A Javaslat 419. § f) pontja szerint a büntetőeljárás során bírósági titkár járhat el „rendbíróság kiszabása, a rendbíróság elzárásra történő átváltoztatása” esetében. Álláspontunk szerint azonban **alapjogi szempontból nem fogadható el, hogy bírósági titkár is szabhat ki rendbíróságot, illetve dönthet annak elzárásra való átváltoztatásáról.**

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga egyértelmű abban, hogy az Egyezmény 5. cikke alapján „a fogvatartás akkor lesz [...] törvényes, ha bírósági döntésen alapul”.⁴³ Ahhoz, hogy egy adott ügyben eljáró szerv (illetve a szerv nevében fellépő személy) „bíróságnak” minősülhessen, számos feltételnek kell megfelelnie: ilyenek a pártatlanság, a függetlenség, valamint az eljárásban biztosított garanciák megfeleltetése.

Bár a Bíróság nem határozott meg semmilyen kívánatos mandátumhosszt a bírói döntéshozó szervek tagjai számára, a mindössze négyévi, meghosszabbítható mandátumot nem találta kielégítőnek,⁴⁴ és a mandátum alatti elmozdíthatatlanságot általánosságban a bírói függetlenséghez kapcsolódó követelménynek tekinti.⁴⁵

Ezen túlmenően a bírói függetlenség megköveteli, hogy a bírák mentesek legyenek nemcsak a külső, de a szervezeten belüli befolyásolástól is. A belső bírói függetlenség feltétele, hogy a bíróra ne nehezedjenek elvárások, vagy egyéb nyomás a bírótársak, illetve azok részéről, akiknek a bíróságon igazgatási feladatuk van, mint pl. a bíróság vezetője, vagy egy bírói tanács elnöke.⁴⁶

A bírósági titkárok ezeknek a feltételeknek nyilvánvalóan nem felelnek meg. Ezt az Alkotmánybíróság is kimondta az 1/2008. (I. 11.) AB határozatban: „A bírósági titkár az Alkotmány alkalmazásában nem tekinthető hivatásos bírónak, hiszen e bírakat a köztársasági elnök nevezi ki, a titkárokat viszont a megyei bírósági elnökök, így a titkárok tekintetében nem érvényesül az Alkotmány 48. § (3) bekezdésében rögzített elmozdíthatatlanság követelménye sem. [...] A bírósági titkárok döntéshozatali jogkörökkel való feljogosítása a bíróságok [...] tehermentesítése céljából történt. Ez a jogalkotói cél nem vezethet arra az eredményre, hogy [...] az igazságszolgáltató, érdemi ítélkező tevékenység kikerüljön a hivatásos bírák hatásköréből.”

Bár azzal a céllal, hogy az Alkotmánybíróság vizsgálatának köréből kivonja a kérdést, a magyar jogalkotó a bírósági titkárok ítélkezési tevékenységének lehetőségét az Alaptörvényben rögzítette, ez nem változtat a bírák és a titkárok jogállása közötti jelentős különbségeken fennmaradásán. Míg a bírakat az Alaptörvény szerint a köztársasági elnök nevezi ki és őket „tisztességükből” csak sarkalatos törvényben meghatározott okból és eljárás

⁴³ *Yefimenko kontra Oroszország*, Application no. 152/04, Judgment of 12 February 2013, 102. §

⁴⁴ *Incal kontra Törökország*, Application no. 22678/93, Judgment of 9 June 1998, 68. §

⁴⁵ *Luka kontra Románia*, Application no. 34197/02, Judgment of 21 July 2009, 44. §

⁴⁶ *Parlov-Tkalčić kontra Horvátország*, Application no. 24810/06, Judgment of 22 December 2009, 86. §

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

keretében lehet elmozdítani”, addig a titkárok esetében ezek a garanciák nem érvényesülnek. Ráadásul az esetleges bírói pályázat során a titkári joggyakorlati idő szakmai értékelése jogszabály erejénél fogva veendő figyelembe,⁴⁷ ami további aggályokat vet fel a belső függetlenséggel kapcsolatban.

Ezért, függetlenül a magyar alkotmányos helyzettől, **a bírósági titkárok nem felelnek meg azoknak a követelményeknek, amelyeket az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga a bírói funkciót betöltő személyekkel szemben a bírósági minőség elismeréséhez támaszt, ami strasbourgi elmarasztalásokhoz vezethet a titkárok által kiszabott és/vagy átváltoztatott – és ekként szabadságelvonáshoz vezető – rendbíróságok kapcsán.**

VIII. A FIATALKORÚ ELLENI BÜNTETŐELJÁRÁS

Vonatkozó rendelkezések: XCIII. fejezet

A Javaslat – szemben a hatályos Be.-vel, amely indokolása szerint a fiatalkorúak törvények iránti tiszteletének elősegítésére törekszik – a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás speciális céljaként a fiatalkorú nevelésének, valamint testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődésnek elősegítését jelöli meg, illetve azt, hogy a fiatalkorú terhelt újabb bűncselekményt ne kövessen el. A Magyar Helsinki Bizottság üdvözli, hogy – a nemzetközi egyezményekkel összhangban – a Javaslatban a fiatalkorúak nevelése, fejlődése a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás célja. A Javaslat számos pontja tartalmaz olyan újítást a fiatalkorúakkal kapcsolatban, amelyet a Magyar Helsinki Bizottság pozitívan értékel. Ilyen például a védő kötelező részvétele az eljárásban, vagy a gyermekvédelmi szakemberek ülnökként történő bevonása.

Üdvözlendő, hogy a Javaslat 673. §-a a jelenleg hatályos Be.-ben az előzetes letartóztatáshoz megkövetelt „különös tárgyi súly” konkretizálja, és főszabályként csak az öt évnél hosszabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény gyanúja esetén van helye a fiatalkorú letartóztatásának. Új elemként a Javaslat 673. §-e felsorolja, hogy melyek azok a körülmények, amelyek esetében az öt évnél nem hosszabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény gyanúja esetén is elrendelhető a fiatalkorú terhelt letartóztatása [a) visszaeső, b) a megalapozott gyanú szerint a bűncselekményt bünszervezetben követte el, vagy c) a bűnügyi felügyelet tartama alatt újabb bűncselekményt követ el, illetve annak szabályait megszegte].

A Javaslat 673. § (4) bekezdése szerint a bíróság a fiatalkorú személyiségére és a terhére rótt bűncselekmény jellegére tekintettel dönt a letartóztatás végrehajtási helyéről, illetve „a terhelt rendőrségi fogdában történő ideiglenes elhelyezéséről”. **A Magyar Helsinki Bizottság** – a Kínzás és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére Létrejött Európai Bizottság (CPT) ajánlásaival⁴⁸ összhangban – **több alkalommal is kifejezte aggályait az előzetes letartóztatás rendőrségi fogdán történő végrehajtása kapcsán**, mivel az nagyban növelheti a bántalmazás, a kényszervallatás és a pszichikai nyomásgyakorlás kockázatát, hiszen a terheltet az a szerv tartja fogva, amely eljárási helyzeténél fogva érdekelt lehet a vallomás „megszerzésében”.⁴⁹ A fiatalkorú, sérülékeny terheltnek esetében különösen aggályos a letartóztatás rendőrségi fogdán történő fogatosítása.

⁴⁷ A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény, 14. §

⁴⁸ *Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 5 to 16 December 1999 (A magyar kormányynak címzett jelentés a Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére Létrejött Európai Bizottság (CPT) 1999. december 5–16-i magyarországi látogatásáról)*, 44. §

⁴⁹ Lásd például: Kádár András Kristóf: *A vétkesség vélelme – Sérelmes bánásmód és védői tevékenység az előzetes letartóztatásban lévő terhelt ellen folyó eljárásokban*. Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2014, 17–18. o. Elérhető: http://helsinki.hu/wp-content/uploads/books/hu/A_vetkesseg_velelme.pdf.

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Úgy gondoljuk ezért, hogy a fiatalok terheltek rendőrségi fogdában történő elhelyezésének lehetőségét ki kellene zárni, és ennek megfelelően kellene módosítani a Bv. tv. 414. § (2) bekezdését is, amely jelenleg azt mondja ki, hogy az előzetes letartóztatásban lévő, javítóintézetben elhelyezett fiatalok kivételesen, legfeljebb öt napra helyezhető el rendőrségi fogdán.

A hatályos Be. 454. § (5a) bekezdésének szövege szerint a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok előzetes letartóztatását javítóintézetben kell végrehajtani. Ez a rendelkezés a Javaslat szövegében nem szerepel, a bíróságra van bízva, hogy a tizenégy évesnél fiatalabb fiatalok terheltek hol tölti a letartóztatást. A Magyar Helsinki Bizottság határozott álláspontja, hogy a **hazai büntetés-végrehajtási rendszer jelenleg nem alkalmas arra, hogy tizenégy évesnél fiatalabb terheltek fogvatartási helyszínénél szolgáljon**, ennek sem a személyi, sem a tárgyi feltételei nem adottak, súlyos következményei lennének a kiskorú terheltek börtönbe zárásának. Ezért indokolt a hatályos normaszöveg vonatkozó rendelkezését az új Be.-be is átvenni.

IX. ELJÁRÁS HATÁRZÁRRAL KAPCSOLATOS BŰNCSELEKMÉNY ESETÉN

Vonatkozó rendelkezések: CVI. fejezet

Korábban már elemeztük⁵⁰ a jelenleg hatályos jogszabály vonatkozó rendelkezéseit, melyekkel kapcsolatos aggályainkat lényegében fenntartjuk.

Általános jelleggel az eljárási szabályok kodifikációjakor is szükséges rögzíteni az alábbiakat:

1. Hangsúlyozzuk: **a menekültek büntethetőségének előfeltétele a nemzetközi védelmi igényről való döntés.** A menekültek helyzetéről szóló 1951-es genfi egyezmény 31. Cikke tiltja a menekülők büntetését, ha közvetlenül olyan országból lépnek be jogellenesen, amelyben életük vagy szabadságuk veszélyeztetve van, ha a hatóságoknál haladéktalanul jelentkeznek és megindokolják jogellenes belépésüket. Amennyiben a határzár megsértésével összefüggésben a menekülő ellen indult büntetőeljárás során a terheltek nemzetközi védelmet kér, akkor a büntetőeljárást fel kell függeszteni.
2. **A büntető igazságszolgáltatási garanciákat az eljárás minden szakaszában be kell tartani,** vagyis az Emberi Jogok Európai Egyezményével és az EU irányelveivel összhangban a nem magyar állampolgárok számára biztosítani kell az anyanyelv használatához, a megfelelő tájékoztatáshoz és a védelemhez való jogot, függetlenül az eljárások számától.

Bár nem büntetőeljárás kérdés, de itt is szükségesnek tartjuk hangsúlyozni, hogy az Európai Unió bíróságának gyakorlata alapján aggályosnak tekinthető a jogellenes belépéssel kapcsolatos súlyos jogkövetkezmények alkalmazása. A büntetőjogi eszközöket, különösen a szabadságvesztést csak akkor lehet „bevetni”, ha egy személyt már kiutasítottak, azonban a menekülők már a határzár megsértésével bűncselekményt követnek el. Ugyan a Be. eljárási szabályokat tartalmaz, **ugyanakkor elengedhetetlennek tartjuk a Btk. anyagi jogi normáinak újrakodifikálását és ennek megfelelően jelen eljárási szabályok módosítását, vagy akár teljes elhagyását is a kódexből.**

Az egyes rendelkezések kapcsán a következőket kívánjuk megjegyezni.

⁵⁰ A Magyar Helsinki Bizottság álláspontja a Kormány fizikai határzárrel kapcsolatos büntetőjogi törvénymódosításairól, <http://helsinki.hu/wp-content/uploads/fizikai-hatarzar-btk-modositasrol.pdf>

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A Javaslat 807. § (2) bekezdése rendelkezik az ún. szuper soronkívüliségről, ugyanakkor **arra nincs rendelkezés, hogy a határozás ügyeken belül mely terhelti csoportok, vagy milyen körülmények határozzák meg a sorrendiséget.** Ezért javasoljuk ezen rendelkezés olyan kiegészítését, amely alapján a határozás ügyeken belül elsőbbséget élveznek azon eljárások, amelyekben a terhelt fiatalkorú, vagy kényszerintézkedés hatálya alatt áll, vagy a törvény legalább öt év szabadságvesztés büntetés kiszabását teszi lehetővé.

Nem tartjuk indokoltnak azt a Javaslat 808. § (1) bekezdésében foglalt szabályt, hogy ezekben az ügyekben az elsőfokú eljárásban kizárólag az Országos Bírósági Hivatal által kijelölt bíró járhatson el. Ennek jogpolitikai indoka nincsen, ugyanakkor a bíróságok igazgatási függetlensége csorbulhat és ezáltal a pártatlan ítélkezésbe vetett közbizalom is sérül. E rendelkezés elhagyását javasoljuk. Itt tartjuk fontosnak hangsúlyozni azt, hogy ezen ügyekben **kulcsfontosságú a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróságok belső képzésének fejlesztése,** figyelemmel mindenekelőtt a nemzetközi védelemre szoruló menekülők – és mind a de facto, mind pedig a de iure menedékkérelmek – azonosítása érdekében.

A 810. § (4) bekezdéssel összefüggésben hangsúlyozzuk, hogy a kényszerintézkedés őrzött szálláson való végrehajtása a gyakorlatban sokkal inkább előzetes letartóztatást jelent. Amennyiben a terhelt menedékkérő, vagy egyébként külföldi és ellene idegenrendészeti eljárás is indul, ebben az esetben egyébként is e paragrafusban említett jogszabálynak megfelelően kerül elhelyezésre. Emellett e szakasz (5) bekezdésére tekintettel hangsúlyozzuk, **hogy az idegenrendészeti őrzött szállások nem alkalmasak a letartóztatás végrehajtásra sem infrastrukturálisan, sem pedig a személyi állomány miatt.** Ezen tervezett rendelkezések sérthetik az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. és 5. cikkét, ezért ezek elhagyását javasoljuk.

A Javaslat 811. §-ával összefüggésben **javasoljuk az idegenrendészeti hatóság mellett a menekültügyi hatóság értesítését,** figyelemmel arra, hogy a terheltek között nemzetközi védelemre szoruló – különösen menekült, oltalmazott – személyek nagy százalékban vannak, s a menedékkérelmek azonosítása, kiszűrése garanciális szempontból elengedhetetlen.

A Javaslat 812. § (1) bekezdésével összefüggésben meg kívánjuk jegyezni, hogy **megítélésünk szerint az eljárást menedékkérelmek esetén fel kell függeszteni,** és ennek megfelelően szükséges a 482. § és 481. § módosítása is, továbbá még a rendelkezés változatlanul hagyása esetén is biztosítani kell legalább az ügyészség számára is az eljárás felfüggesztésének lehetőségét (386. §), ami a bíróságokat is tehermentesítheti.

Álláspontunk szerint továbbá a 813. §-t azzal szükséges kiegészíteni, hogy **a külföldinek előzetesen és írásban, megfelelően dokumentált tájékoztatás mellett kell lehetőséget biztosítani arra, hogy az írásbeli fordításról lemondjon, s azt is szükséges rögzíteni, hogy e nyilatkozatát bármikor megváltoztathatja.**

X. AZ ALAPTALANUL ALKALMAZOTT SZABADSÁGKORLÁTOZÁSÉRT JÁRÓ KÁRTALANÍTÁS

Vonatkozó rendelkezések: CV. fejezet

Az alaptalanul alkalmazott szabadságkorlátozásért járó kártalanítás osztott rendszere és javaslatbeli szabályai üdvözlendő, a gyakorlatra reflektáló pontosításokkal egyetértünk, különösképpen progresszívnek tűnik az egyszerűsített (tarifális) kártalanítási eljárás új intézménye. Utóbbival összefüggésben ugyanakkor – a jelenlegi kártalanítási gyakorlatot is figyelembe véve – fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy a napi díjakat olyan módon

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

kell kialakítani, hogy azok havi összege elérje házi őrizet esetén a nettó minimálbér kétszeresét, letartóztatás, őrizet és előzetes kényszerógyógykezelés esetén a nettó minimálbér háromszorosát.

A Javaslat 830. §-a szerint számítandó határidő esetén álláspontunk szerint szükséges azt is rögzíteni, hogy a kártalanítással kapcsolatos kiiktatás elmaradása esetén a kártalanítási igény a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) általános szabályai szerint évül el.

XI. AZ ELJÁRÁS ELHÚZÓDÁSÁVAL KAPCSOLATOS JOGINTÉZMÉNYEK

Üdvözljük, hogy a Javaslat igyekszik megszüntetni azt a hiányosságot, hogy hazai jogrendszer nem biztosít hatékony jogorvoslatot a büntetőügyek elhúzódása miatt, álláspontunk szerint ugyanakkor a kifogás intézményének egyes hiányosságai miatt a javasolt eljárás továbbra sem lesz alkalmas a probléma teljes körű kezelésére az alábbiak miatt.

1. Kifogás az eljárás elhúzódása miatt

Vonatkozó rendelkezések: XXIV. fejezet

137. § (1) A terhelt, a védő, a sértett és az egyéb érdekelt, valamint a bírósági eljárásban az ügyészség az eljárás elhúzódása miatt kifogást terjeszthet elő, ha

a) a törvény a bíróság, az ügyészség, vagy a nyomozó hatóság részére az eljárás lefolytatására, eljárási cselekmény elvégzésére vagy valamely határozat meghozatalára határidőt állapított meg, azonban az eredménytelenül telt el, vagy

b) a bíróság, az ügyészség, vagy a nyomozó hatóság eljárási cselekmény elvégzésére határidőt tűzött ki, amely eredménytelenül telt el, és a bíróság, az ügyészség, vagy a nyomozó hatóság a mulasztóval szemben nem alkalmazta a törvény által lehetővé tett intézkedéseket.

Amint azt korábban felvetettük, az új büntetőeljárás törvényben a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 114/A. § (2) bekezdése c) pontjában szereplő lehetőséghez hasonlóan **elkerülhetetlen lenne kiterjeszteni a kifogás lehetőségét arra az esetre is, ha a bíróság elmulasztotta a perek ésszerű időn belül történő befejezésére irányuló kötelezettségét azáltal, hogy az ügyben a bíróság utolsó érdemi intézkedése óta eltelt az az ésszerű időtartam, amely elegendő volt arra, hogy a bíróság az eljárási cselekményt elvégezze, vagy annak elvégzéséről rendelkezzen, azonban a bíróság ezt nem tette meg.** Ennek hiányában ugyanis nem lesz a kifogás hatékony jogorvoslat a büntetőeljárások elhúzódása esetén.

Ennek oka az, hogy a jelenlegi konstrukcióban abban az esetben élhetnek az eljárás résztvevői kifogással, ha a törvény a bíróság, az ügyészség, vagy a nyomozó hatóság részére az eljárás lefolytatására, eljárási cselekmény elvégzésére vagy valamely határozat meghozatalára határidőt állapított meg, de az eredménytelenül telt el, azonban a büntetőeljárás szabályok számos olyan esetben, amely tipikusan felveti az eljárás elhúzódásának lehetőségét (pl. tárgyalások tűzése), nem tartalmaznak határidőket.

Ez már a *Barta és Drajkó kontra Magyarország* ügyben⁵¹ is problémát jelentett, amelyben az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta: „ez a lehetőség [a kifogás előterjesztése] csak akkor áll fent, ha a törvény a bíróság részére az eljárási cselekmény elvégzésére vagy valamely határozat meghozatalára határidőt állapított meg, azonban az eredménytelenül eltelt, vagy a bíróság a felek, illetve az eljárásban részt vevő egyéb személyek

⁵¹ Application no. 35729/12, Judgment of 17 December 2013

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

részére határidőt tűzött ki, amely eredménytelenül eltelt, és a bíróság a mulasztóval szemben nem alkalmazta a törvény által lehetővé tett intézkedéseket. [...] Az első tárgyalást a bíróság 2011. április 6-ra tűzte, körülbelül három évvel az utánra, hogy a vádiratot benyújtották. Mivel a Be. nem ír elő határidőt az első tárgyalás kitűzésére (kivéve az 554/B. §-ban felsorolt kiemelt jelentőségű ügyek körét [...]), ezzel a mulasztással szemben a 262/A. § alapján tett kifogás a Bíróság szerint nem jelentett volna hatékony jogorvoslatot” (19–21. §§).

Mivel – szemben pl. a Pp. 125. §-ával – a Javaslatban továbbra sem szerepel határidő a tárgyalások tűzésére, ezért az eljárás elhúzódása miatti kifogás továbbra sem lesz hatékony jogorvoslat, így a strasbourgi elmarasztalásoknak továbbra sem fogja elejét venni.

A probléma vagy a különböző eljárási cselekmények határidejének lefektetésével, vagy pedig a Pp. ésszerű időtartamra vonatkozó rendelkezésének átvételével oldható meg. Figyelemmel arra, hogy ez utóbbi rugalmasabb, a Magyar Helsinki Bizottság ezt javasolja.

2. Kártérítés a büntetőeljárás elhúzódása miatt

Vonatkozó rendelkezések: CVII. fejezet

Előremutató kezdeményezés az egyszerűsített kártérítési eljárás lehetőségének megteremtése. A kártérítési perrel kapcsolatban az alábbiakat tartjuk fontosnak kiemelni.

839. §

839. § (2) Nem jár kártérítés, ha

- a) a terhelt az eljárás elhúzódását eredményező mulasztás bekövetkeztekor nem nyújtott be kifogást az eljárás elhúzódása miatt,
- b) a bíróság a büntetés kiszabásakor enyhítő körülményként figyelembe vette a büntetőeljárás elhúzódását, [...].

A fent jelzett probléma – nevezetesen, hogy bizonyos, az eljárás elhúzódását eredményező mulasztások esetén egyszerűen nincs lehetőség kifogás benyújtására a kifogás szabályozásának hiányosságai miatt – értelemszerűen a kártérítés szempontjából is releváns, tartalmilag elzárja ugyanis az érintettet a kártérítési eljárás megindításától.

Szükséges annak rögzítése, hogy a terhelt vitathatja, hogy az eljárás elhúzódását a bíróság ténylegesen figyelembe vette-e enyhítő körülményként. Amennyiben ugyanis erre nincsen módja, úgy a bíróságok egy egyszerű – az időmúlás figyelembevételére utaló – mondat beillesztésével elzárhatják a terhelteket a jogérvényesítéstől. Elengedhetetlen tehát, hogy – pl. büntetés kiszabási statisztikák becsatolásával, vagy más módon – fennmaradjon a terhelt azon lehetősége, hogy vitassa: valóban enyhébb lett-e a rá kiszabott büntetés az eljárás elhúzódására tekintettel, mint amit a bíróságok hasonló, de ésszerű időn belül lezárult ügyekben alkalmaznak.

847. §

847. § (2) A kártérítési perben a Polgári Törvénykönyvről szóló törvényt az e törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A Ptk.-ra való utalás miatt szükséges annak – a Pp.-ben foglalthoz hasonló – rögzítése, hogy az eljárás elhúzódása esetén a sérelemdíj, illetve a kártérítés megítélését nem zárja ki, ha a hatóságok nevében eljáró személy(ek)nek az okozott jogsértés közvetlenül nem volt felróható, és az állam felelősségét csak az zárja ki, ha a 839. §-ban felsorolt valamely ok fennáll.